

Ελλάδα-Πορτογαλία: Σημειώσατε 2 ή Πώς η Πορτογαλία ξεπέρασε κατά €15 δισ. το ΑΕΠ της Ελλάδας; Απλά μαθήματα διαχείρισης οικονομικών κρίσεων

Η Ελλάδα και η Πορτογαλία υπήρξαν για δεκαετίες οι δύο φτωχότερες χώρες της ΕΕ. Η κρίση τις βρήκε σε ανάγκη προσφυγής σε προγράμματα διάσωσης την ίδια περίοδο. Και τα δύο προγράμματα περιλάμβαναν ένα μείγμα δημοσιονομικής προσαρμογής και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για την επανάκτηση της ανταγωνιστικότητας και την επιστροφή στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων. Η διαφορετική λογική και πολιτική δέσμευση στην υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων είχε ορατά αποτελέσματα στην Πορτογαλία. Ενώ το ΑΕΠ της Ελλάδας συρρικνώθηκε κατά 25% την περίοδο 2008-2017, της Πορτογαλίας συρρικνώθηκε κατά 8% την πενταετία 2008-2013 και μέχρι το 2017 είχε σχεδόν ανακτήσει όλες τις απώλειες. Η Ελλάδα μέχρι πριν λίγα χρόνια υπερτερούσε στο κατά κεφαλή ΑΕΠ αλλά πλέον η Πορτογαλία την έχει προσπεράσει (στα €18,7χιλ έναντι €16,6χιλ στην Ελλάδα). Αντίστοιχη είναι η εικόνα σε μια σειρά από δείκτες ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας (πχ. Πορτογαλία στην 34η θέση στο Doing Business έναντι 72ης της Ελλάδας). Τα επί μέρους στοιχεία πλέον είναι επίσης υπέρ της Πορτογαλίας. Ενδεικτικά, μεγαλύτερη απασχόληση (73,5% του πληθυσμού, έναντι 57,8% της Ελλάδας), μεγαλύτερη συνεισφορά της μεταποίησης στην οικονομία (12,5% έναντι 9,4% του ΑΕΠ), μεγαλύτερη μέση προστιθέμενη αξία ανά ΜμΕ (€65,5χιλ έναντι €52,7χιλ).

Η Πορτογαλία ξεπέρασε την κρίση πετυχαίνοντας σημαντική πρόοδο με συγκεκριμένο σχέδιο και στόχους:

- **Το στοίχημα της ιδιοκτησίας των μεταρρυθμίσεων κερδήθηκε ξεκάθαρα.** Η ταχύτητα εξόδου από το πρόγραμμα προσαρμογής συνδέθηκε με την μεταρρυθμιστική ταχύτητα. Ως αποτέλεσμα, το πρόγραμμα της Πορτογαλίας ολοκληρώθηκε ένα χρόνο νωρίτερα. Στην Ελλάδα χρειάστηκαν άλλα 2 προγράμματα, αλλά και ο κίνδυνος ενός Grexit. Έτσι, η δημοσιονομική προσπάθεια στην Πορτογαλία ήταν μικρότερη, με εποπτεία από τον ESM ως το 2026, ενώ στην Ελλάδα έως το 2060. Στην Ελλάδα, η μεταρρυθμιστική ανατροπή παραμένει ορατός κίνδυνος.
- **Η ενίσχυση της βιομηχανικής βάσης και η εξωστρέφεια έγιναν τα οχήματα ανάπτυξης** και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Η Πορτογαλική οικονομία είναι σημαντικά πιο εξωστρεφής (€55 δισ. το 2017 με €29 δισ. στην Ελλάδα, έναντι €38,8δισ και €21,3δισ το 2008). Η εξωστρέφεια της Πορτογαλίας συνδέεται άμεσα με καλές και σταθερές θέσεις εργασίας στη μεταποίηση (7,8% του πληθυσμού, με 3,3% στην Ελλάδα και 6,9% στην ΕΕ). Ειδικά η απασχόληση στις ΜμΕ στη μεταποίηση (συνδέεται με το brain drain) υπολείπεται κατά 13% σε σχέση με το 2008 έναντι 32% στην Ελλάδα. Η Ελλάδα δυστυχώς πορεύεται χωρίς πραγματική βιομηχανική πολιτική, παρότι ευαγγελίζεται την «παραγωγική ανασυγκρότησή» της.
- **Αν και η άμεση φορολογική επιβάρυνση είναι παρεμφερής στις δυο χώρες (περίπου 10,3% του ΑΕΠ), οι έμμεσοι φόροι στην Πορτογαλία είναι εμφανώς μικρότεροι** (14,9% έναντι 17,3%). Καλύτερη εισπραξιμότητα φόρων στην Πορτογαλία, ειδικά στο ΦΠΑ. Μετά το 2008, τα έσοδα ΦΠΑ της Ελλάδας έχουν υποχωρήσει 16%, τη στιγμή που η Πορτογαλία καταγράφει άνοδο 9%.
- **Το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών είναι σημαντικά χαμηλότερο στην Πορτογαλία** (για τον εργαζόμενο 11% έναντι 16% στην Ελλάδα και για τον εργοδότη 23,75% έναντι 26,06%). Παρά τις καλύτερες επιδόσεις της οικονομίας, ο κατώτατος μισθός στην Πορτογαλία παραμένει χαμηλότερος του ελληνικού, στα 580€ έναντι 586,08€.
- **Δεν υπήρξαν αιφνίδιες ανατροπές στις εργασιακές σχέσεις** στην Πορτογαλία «μετά το μνημόνιο». Η κυβέρνηση και η πλειοψηφία των κοινωνικών εταίρων συμφώνησαν να μην εφαρμόσουν για 18 μήνες ρυθμίσεις συλλογικών συμβάσεων, με σκοπό τον καλύτερο κοινωνικό διάλογο, την εδραίωση εμπιστοσύνης στους ισχύοντες κανόνες, αλλά και ευελιξία στις μισθολογικές προσαρμογές ανάλογα με τις οικονομικές εξελίξεις και τη βελτίωση της παραγωγικότητας.
- **Οι πολιτικές παραγωγικής μεγέθυνσης των μικρότερων επιχειρήσεων στην Πορτογαλία βελτίωσαν την επιβίωση και τη διεθνή ανταγωνιστικότητα.** Έτσι, η παραγωγικότητά τους αυξήθηκε κατά 6%, ενώ στην Ελλάδα με τις συνεχιζόμενες πολιτικές διατήρησης του μικρού μεγέθους (ειδικά μέσω ΕΣΠΑ) μειώθηκε κατά 12% μέσα στην κρίση.
- **Η βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος** αποδεικνύεται από διεθνώς αποδεκτούς δείκτες, η συγκριτική αξιολόγηση να υποστηρίζει τις μεταρρυθμιστικές επιτυχίες ώστε να προσελκύει περισσότερες επενδύσεις. Επίσης, η φορολογική διοίκηση να είναι αποτελεσματική και να συνεισφέρει στη φορολογική δικαιοσύνη.

Η εμπειρία της Πορτογαλίας δείχνει πώς μια μικρή και περιφερειακή χώρα μπορεί να βρει βηματισμό. Η προ κρίσης εικόνα των δύο χωρών έχει πλέον διαφοροποιηθεί σημαντικά με τα παραγωγικά μεγέθη τους να έχουν αντιστραφεί σε βάρος της Ελλάδας.

Συντονισμός έκδοσης από τον Τομέα Βιομηχανίας, Αναπτυξιακών Πολιτικών & Δικτύων του ΣΕΒ. Αξιοποιήθηκαν στοιχεία που παράχθηκαν στο πλαίσιο του έργου «Μηχανισμός παρακολούθησης των αλλαγών και υποστήριξης των δράσεων ανάπτυξης και προσαρμοστικότητας της βιομηχανίας», το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την ΕΕ (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία».

Τομέας Μακροοικονομικής Ανάλυσης και Ευρωπαϊκής Πολιτικής

Μιχάλης Μασουράκης
Chief Economist

E: mmassourakis@sev.org.gr
T: +30 211 500 6104

Μιχάλης Μητσόπουλος
Senior Advisor

E: mmtsopoulos@sev.org.gr
T: +30 211 500 6157

Θανάσης Πρίντσιπας
Associate Advisor

E: printsipas@sev.org.gr
T: +30 211 500 6176

Οι απόψεις στην παρούσα έκθεση είναι των συγγραφέων και όχι απαραίτητα του ΣΕΒ. Ο ΣΕΒ δεν φέρει καμία ευθύνη για την ακρίβεια ή την πληρότητα των πληροφοριών που περιλαμβάνει η έκθεση.

1. Τι έφεραν τα μνημόνια στις δυο χώρες

Κάθε οικονομική κρίση καθορίζεται από τις ιδιαιτερότητες της στιγμής και της χώρας στην οποία εκδηλώνεται. Για την πλήρη αξιολόγησή της χρειάζεται μια προσεκτική σύγκριση τόσο με το παρελθόν της ίδιας της χώρας, όσο και με άλλες χώρες με κοινά χαρακτηριστικά. Στα χρόνια της κρίσης η πορεία ειδικά των χωρών που εντάχθηκαν σε προγράμματα διάσωσης και ο τρόπος με τα οποία αντιμετώπισαν προσφέρει χρήσιμα διδάγματα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση μια σύγκριση της Ελλάδας με την Πορτογαλία, την Ιρλανδία, την Κύπρο ή ακόμα και την Ισπανία (που βρέθηκε πολύ κοντά σε προγράμματα διάσωσης) προσφέρει σημαντικά διδάγματα. Παρά τις διαφορές, ειδικά η Πορτογαλία και η Ελλάδα έχουν πολλά χαρακτηριστικά που προσφέρονται για ενδιαφέρουσες συγκρίσεις και που ξεπερνούν εμφανείς ομοιότητες όπως γεωγραφική θέση (στην περιφέρεια της Ε.Ε.), μέγεθος και οικονομική διάρθρωση. Επίσης, η κρίση βρήκε και τους δύο χώρες με σημαντικά τριπλά ελλείματα: δημοσίου χρέους, ελλείματος και εμπορικού ισοζυγίου, δηλαδή ανταγωνιστικότητας. [Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή](#) η Πορτογαλία αντιμετώπιζε έλλειμμα 10% ΑΕΠ και δημόσιο χρέος που από 70% ΑΕΠ το 2008, είχε εκτοξευθεί στο 90% το 2009. Στην Ελλάδα είχαμε έλλειμμα 15%, και δημόσιο χρέος 126,8%. Η χαμηλή παραγωγικότητα, οι ριζωμένες διαρθρωτικές αδυναμίες και το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και των δύο χωρών αντικατοπτρίζονταν σε έλλειμματα τρεχουσών συναλλαγών της τάξης του 11% και για τις δύο χώρες.

Εκεί κάπου όμως σταματούν και οι ομοιότητες γιατί ο τρόπος αντιμετώπισης των προκλήσεων της κρίσης υπήρξε αρκετά διαφορετικός.

1.1 Η ένταξη στην Ε.Ε. την ίδια περίοδο είναι μια από τις λίγες ομοιότητες που παραμένουν μετά την κρίση

Μπορεί και οι δυο χώρες να εντάχθηκαν στην, τότε, ΕΟΚ τη δεκαετία του 1980 (στην ίδια διεύρυνση αν και η Ελλάδα πέντε χρόνια νωρίτερα από την Πορτογαλία) και να έδωσαν σημαντική προτεραιότητα στη σύγκλιση με την υπόλοιπη Ευρώπη, όμως η εικόνα που παρουσιάζουν σήμερα είναι αρκετά διαφορετική.

Η Ελλάδα και η Πορτογαλία υπήρξαν για δεκαετίες οι δύο φτωχότερες χώρες της ΕΕ, με την Ελλάδα μέχρι πριν από λίγα χρόνια να υπερτερεί στο κατά κεφαλή ΑΕΠ αλλά πλέον την Πορτογαλία να την έχει προσπεράσει (€18,7χιλ έναντι €16,6χιλ στη Ελλάδα) όπως και σε μια σειρά δεικτών ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας (πχ Πορτογαλία πλέον στη 29^η θέση στο δείκτη Doing Business έναντι 67^{ης} της Ελλάδας).

Ενώ το ΑΕΠ της Ελλάδας συρρικνώθηκε κατά 25% την περίοδο 2008-2017, της Πορτογαλίας συρρικνώθηκε κατά 8% την πενταετία 2008-2013 και μέχρι το 2017 είχε σχεδόν ανακτήσει όλες τις

απώλειες. Τα μακρο-οικονομικά στοιχεία πλέον της Πορτογαλίας σαφώς υπερτερούν, όπως αποτυπώνονται στον παρακάτω συγκριτικό πίνακα. Ενδεικτικά, έχει μεγαλύτερη απασχόληση (73,5% του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας, έναντι 57,8% της Ελλάδας), μεγαλύτερη συνεισφορά της μεταποίησης στην οικονομία (12,5% έναντι μόλις 9,4%), μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία των ΜμΕ (€65,5χιλ έναντι €52,7χιλ μέση ακαθάριστη προστιθέμενη αξία). Στο σημαντικό θέμα της υπερφορολόγησης, αν και η άμεση φορολογική επιβάρυνση είναι παρεμφερής στις δυο χώρες (περίπου 10,3% του ΑΕΠ), οι έμμεσοι φόροι στην Πορτογαλία είναι εμφανώς μικρότεροι (14,9% έναντι 17,3%, **Δ1**).

Σύγκριση μεγεθών - δεικτών Ελλάδας & Πορτογαλίας						
	Ελλάδα		Πορτογαλία		Ε.Ε.-28	
	2007	2017	2007	2017	2007	2017
ΑΕΠ κατά κεφαλήν (τρέχ. τιμές, χιλ. €)	21,1	16,6	16,6	18,7	26,1	29,9
Απασχόληση (%)	65,8	57,8	72,5	73,4	69,8	72,2
ΑΠΑ μεταποίησης ως προς ΑΕΠ (%)	8,5	9,4	12,2	12,5	14,8	14,7
Απασχόληση μεταποίησης ως προς το σύνολο (%)	9,9	8,0	16,6	15,6	15,4	13,8
Εξαγωγές χωρίς καύσιμα (δισ. €)	16,1	19,9	36,6	51,1	1.167,8	1.779,9
Μέση ΑΠΑ ΜμΕ (€)	64.064 *	52.772	59.480 *	65.519	168.861 *	171.727
Μέση απασχόληση ΜμΕ	2,8 *	2,8	3,0 *	3,0	3,9 *	4,3
Doing Business	96η	67η	48η	29η		
Επτόκιο δανείων επιχειρήσεων (%)	7,05	5,25	6,13	3,21		
Δημόσιο χρέος ως προς ΑΕΠ (%)	103,1	176,1	68,4	124,8	57,5	81,6
Άμεσοι φοροί ως προς ΑΕΠ (%)	8,4	10,4 **	9,2	10,3 **	13,4	13,3 **
Έμμεσοι φοροί ως προς ΑΕΠ (%)	12,7	17,3 **	14,5	14,9 **	13,1	13,6 **

*2008 **2016

Δ1. Βασικά μεγέθη για Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή Eurostat, AMECO, 2017, Doing Business in 2018 που εκδόθηκε το 2017)

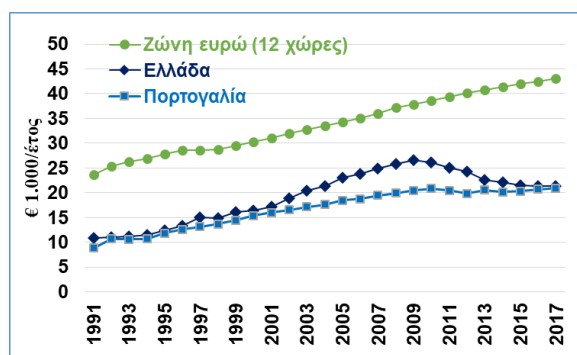
1.2 Πτώση διεθνούς ανταγωνιστικότητας, εκτίναξη εισαγωγών και παραγωγή μη εμπορεύσιμων προϊόντων

Και στις δυο χώρες, οι κλάδοι των εμπορεύσιμων προϊόντων είχαν υψηλά κόστη προσαρμογής και περιορισμένες δυνατότητες αντίδρασης καθώς οι μισθολογικές αυξήσεις (κυρίως του δημοσίου) ξεπερνούσαν την αύξηση της παραγωγικότητας. Περαιτέρω επιδείνωση προκλήθηκε και από την έλλειψη επενδύσεων σε εμπορεύσιμους κλάδους, δημοσιονομική πολιτική χωρίς σαφή στόχευση αλλά και δυστοκία εφαρμογής των απαραίτητων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Παράλληλα, η αύξηση της εγχώριας ζήτησης από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 (οδηγούμενη εκτός των άλλων από τη μείωση του κόστους χρήματος λόγω Ο.Ν.Ε.), η αύξηση των μοναδιαίων μισθών και η μείωση της συμμετοχής των εμπορεύσιμων προϊόντων στο ΑΕΠ οδήγησαν σε πτώση των δεικτών ανταγωνιστικότητας, αναιμική ανάπτυξη και έλλειμα 10% του ΑΕΠ το 2010.

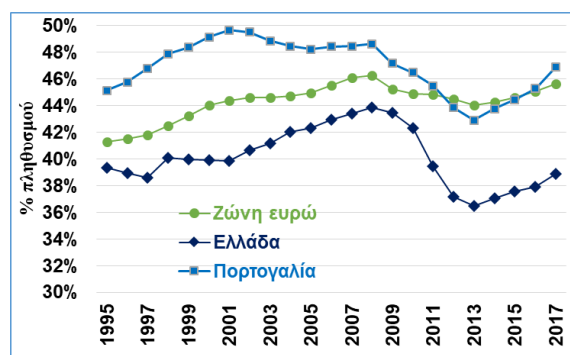

1.3 Μη ανταγωνιστικό κόστος εργασίας, υψηλότερο από χώρες με ισχυρότερη και εξωστρεφή βιομηχανία

Στην Πορτογαλία, υπήρξε αύξηση του κόστους εργασίας, μείωση της ανταγωνιστικότητας και αύξηση της ανεργίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογράμμισε τη δυσκαμψία της πορτογαλικής εργασιακής νομοθεσίας ως παράγοντα επιδείνωσης της δυνατότητας αντίδρασης στον εξαγωγικό ανταγωνισμό, και το [πρόγραμμα προσαρμογής προέβλεπε](#) σχετικές διορθωτικές παρεμβάσεις. Το κόστος εργοδότη ανά εργαζόμενο (για το σύνολο της οικονομίας) ήταν σταθερά κάτω του μέσου όρου της ζώνης του ευρώ και στις δυο χώρες. Στην Ελλάδα, μετά την ένταξη στη ζώνη του ευρώ καταγράφηκε μια ταχεία αύξηση (**Δ2**), ακόμα και σε σύγκριση με την Πορτογαλία. Και στις δυο χώρες η εξέλιξη αυτή συνοδεύεται και από απώλεια ανταγωνιστικότητας (με δείκτη το μοναδιαίο κόστος εργασίας). Αυτά τα δεδομένα ελήφθησαν σοβαρά υπόψη στις πορτογαλικές μεταρρυθμίσεις.

Δ2. Κόστος εργοδότη – ετήσια αμοιβή εργαζόμενου στο σύνολο της οικονομίας. (Πηγή Eurostat, AMECO, 2017)

Δ3. Απασχόληση ως % του πληθυσμού. (Πηγή AMECO, 2017)

1.4 Διαρθρωτικές δυσκαμψίες που περιορίζαν τις νέες ευκαιρίες σε απασχόληση, ειδικά στην μεταποίηση

Και οι δύο χώρες υστερούσαν για χρόνια του (γενικού) μέσου όρου της ζώνης του ευρώ σε απασχόληση ως ποσοστό του πληθυσμού. Όμως, η υστέρηση αυτή ήταν μεγαλύτερη στη μεταποιητική βάση της Ελλάδας και παραμένει έως και σήμερα. Η Πορτογαλία όμως συνεχίζει να διατηρεί την απασχόληση στην μεταποίηση πάνω από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ (**Δ3**). Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτές οι θέσεις είναι οι πλέον σταθερές και στην Ελλάδα εξακολουθούν να αμοιβουν περίπου 25% πάνω από το μέσο όρο.

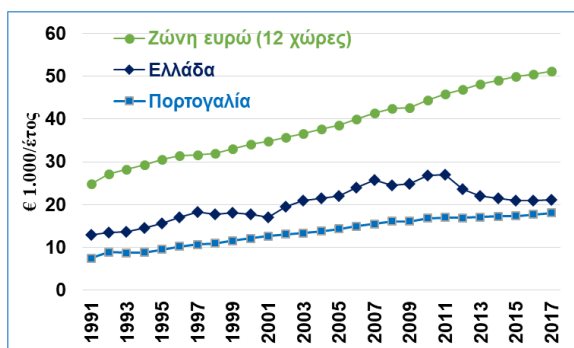
1.5 Έλλειψη πολιτικών που θα αναβάθμιζαν τη συνεισφορά της μεταποίησης στην οικονομία και στις εξαγωγές

Η Ελλάδα ήδη είχε υποστεί μια σημαντική αποβιομηχάνιση την περίοδο 1980-1995 (% της μεταποίησης στο ΑΕΠ και παρά την σημαντική αύξηση σε απόλυτα μεγέθη). Σε αντίθεση, ακόμα και πριν την κρίση, η Πορτογαλία ισορροπούσε τις αμοιβές σε χαμηλότερο επίπεδο από την Ελλάδα (**Δ4**) αλλά και την μεταποιητική βάση σε μεγαλύτερη ισχύ, όπως αποτυπώνεται από την συμμετοχή της στη

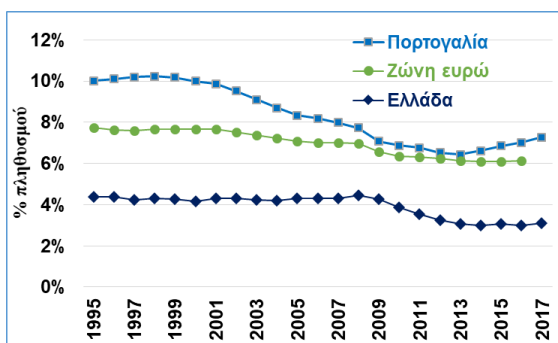

δημιουργία ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας αλλά και την απασχόληση στον κλάδο ως προς τον πληθυσμό (**Δ5**).

Η στήριξη της μεταποιητικής βάσης στην Πορτογαλία συνεχίστηκε την περίοδο της κρίσης (από 12,2% του ΑΕΠ το 2007, στο 12,5% το 2017, έναντι 14,7% στην Ε.Ε. και 9,4% στην Ελλάδα). Η Ελλάδα όμως εξακολουθεί να πορεύεται χωρίς συμφωνημένη βιομηχανική πολιτική, επιβαρύνοντας συνεχώς τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας με διοικητικά βάρη, υπερφορολόγηση, υψηλό κόστος ενέργειας (περίπου 30% πάνω το μέσου ευρωπαϊκού, με τον ΕΦΚ στην ηλεκτρική ενέργεια για βιομηχανική χρήση ειδικά για τη «μεσαία τάση» στην Ελλάδα να ανέρχεται στο 500% του αντίστοιχου φόρου στην Πορτογαλία, ή στο 1/5 του ελληνικού), υπέρμετρο μη μισθολογικό κόστος, κτλ.

Δ4. Κόστος εργοδότη – ετήσια αμοιβή εργαζόμενο - μεταποίηση. (Πηγή , AMECO, 2017)

Δ5 Απασχόληση προς πληθυσμό - μεταποίηση. (Πηγή AMECO, 2017)

Σήμερα η Ελλάδα συνεχίζει να βιώνει έλλειψη πολιτικών για την αντιστροφή της αποβιομηχάνισης, σε αντίθεση με την Πορτογαλία η οποία εξερχόμενη των προγραμμάτων προσαρμογής καταγράφει μια ανάκαμψη του κλάδου, ενίσχυση της απασχόλησης και ισχυρότερη εξαγωγική βάση.

2. Δυο αντίθετες προσεγγίσεις – δυο αντίθετα αποτελέσματα

2.1 Το στοίχημα της ιδιοκτησίας των μεταρρυθμίσεων κερδήθηκε ξεκάθαρα στην Πορτογαλία

Και στις δυο περιπτώσεις, η οικονομική κρίση ανέδειξε τις αδυναμίες των χωρών και την ανάγκη προσφυγής στους εταίρους για χρηματοδοτική στήριξη και άρα σε μεταρρυθμιστικούς όρους που συνόδευε την παροχή αυτής της στήριξης.

Και τα δύο προγράμματα περιλάμβαναν ένα μείγμα δημοσιονομικής προσαρμογής και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων με στόχο την επανάκτηση της ανταγωνιστικότητας και την επιστροφή στις κεφαλαιακές αγορές.

Αν και τα δύο προγράμματα περιλάμβαναν αισιόδοξες εκτιμήσεις, στην περίπτωση της Ελλάδας δεν συνεκτιμήθηκε η αβεβαιότητα που προκάλεσε η **συνεχής αντίσταση του πολιτικού συστήματος** στην εφαρμογή του συμφωνημένου προγράμματος. Σε αντίθετη τροχιά, η Πορτογαλία πέτυχε σημαντική πρόοδο με μεταρρυθμιστικό σχέδιο, συντονισμένη προσπάθεια και συμφωνία των πολιτικών και οικονομικών δυνάμεων. [Πρόσφατα](#), η Διανέοσις κατέγραψε αναλυτικά τον τρόπο με τον οποίο η Πορτογαλία αντιλήφθηκε την ανάγκη ανασυγκρότησης της χώρας και τη σημασία για ένα δικό της «μνημόνιο».

Σε αντίθεση με την Ελλάδα, στην Πορτογαλία η ιδιοκτησία του προγράμματος, ούτε αμφισβητήθηκε, ούτε μπήκε ως μνημονιακός όρος. Αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί κεντρικός παράγοντας επιτυχίας.

Η επιτυχημένη «ιδιοκτησία» κατά τη διαχείριση της κρίσης στην Πορτογαλία επέτρεπε πολιτική και διαχειριστική συνέχεια, μεταρρυθμιστική συνέπεια, αλλά και σταθερότητα στην καρδιά της κρίσης. Αυτή η σταθερότητα υπήρξε η πηγή για την ταχύτερη ανάκτηση της εμπιστοσύνης των αγορών.

2.2 Η ταχύτητα εξόδου από το πρόγραμμα προσαρμογής συνδέθηκε σε μεγάλο βαθμό τη μεταρρυθμιστική προσπάθεια... μόνο στην Πορτογαλία

Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια (ως προϋπόθεση εξόδου από τα προγράμματα) διαφοροποιήθηκε σημαντικά στις δυο χώρες.

Το πρόγραμμα της Πορτογαλίας ολοκληρώθηκε με μεγαλύτερη επιτυχία και ταχύτητα, ένα χρόνο νωρίτερα από ό,τι είχε προβλεφθεί. Στην Ελλάδα χρειάστηκαν άλλα 2 προγράμματα (το 2012 και 2015), πολλές οριακές ευρωπαϊκές σύνοδοι, και ο άμεσος κίνδυνος του Grexit. Η διαφορά αυτή αντανακλάται στο αποτέλεσμα, με την απαιτούμενη δημοσιονομική προσπάθεια στην Πορτογαλία να είναι πολύ μικρότερη.

Σε αντίθεση με την Ελλάδα, στην Πορτογαλία η ανάπτυξη της οικονομίας και των εξαγωγών είναι ταχεία, ενώ η απασχόληση και οι επιδόσεις ανταγωνιστικότητας ξεπερνούν πλέον τα επίπεδα της προ κρίσης εποχής. Οι αμοιβές (αν και αρχικά υποχώρησαν) επανέρχονται σε ανοδική πορεία, παρά την αύξηση του δημοσίου χρέους. Η Ελλάδα πλέον υπολείπεται της Πορτογαλίας σε όρους ΑΕΠ για πρώτη φορά από την ένταξη των δυο χωρών στην, τότε, ΕΟΚ (**Δ6**).

	ΑΝΕΡΓΙΑ % (ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ)		ΑΕΠ (ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΤΙΜΕΣ ΣΕ ΔΙΣ. EUR/ECU)		ΑΕΠ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ (1000 EUR)		ΧΡΕΟΣ ΓΕΝ. ΚΥΒΕΡΝ. ΑΕΠ) (%)	
	ΕΛΛΑΔΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ
1980	2,7	8	40,77	23,8	4,2	2,4	22,5	29,5
1990	6,4	5,6	77,04	62,38	7,6	6,2	71,7	53,3
2000	11,2	5,1	142,98	128,47	13,2	12,5	104,9	50,3
2010	12,7	12	226,03	179,93	20,3	17	146,2	96,2
2017	21,5	9	177,74	193,05	16,6	18,7	178,6	125,7

Πηγή: European Commission, AMECO database.

Δ6. Ανεργία, ΑΕΠ και χρέος γενικής κυβέρνησης. (Πηγή, AMECO 2017)

2.3 Αισθητή παρουσία στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα

Η Πορτογαλία συμμετέχει ενεργά στην κεντρική λήψη αποφάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο Υπουργός Οικονομικών της Πορτογαλίας, κ. Mário Centeno είναι από τον Ιανουάριο του 2018 Πρόεδρος του Eurogroup αλλά και του Συμβουλίου Διοίκησης του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM).

3. Πεδίο σύγκρισης 1: Εξαγωγές & βιομηχανική ανάπτυξη

Σύνοψη ευρημάτων

- Οι εξαγωγές στην Πορτογαλία αποτέλεσαν το κύριο όχημα εξόδου από την κρίση, με την Πορτογαλική οικονομία να έχει καταφέρει να είναι σημαντικά πιο εξωστρεφής σε σχέση με την Ελληνική (€55 δισ. ευρώ το 2017 όταν της Ελλάδας πλησίασαν τα €29 δισ. το 2017, έναντι €38,8 δισ. και €21,3 δισ. το 2008)
- Η Πορτογαλία αύξησε το μερίδιο εξαγωγών εντός ΕΕ, ενώ η Ελλάδα προς τρίτες χώρες. Σημαντική αύξηση στα προϊόντα μεταποίησης υψηλότερης προστιθέμενης αξίας (πχ αυτοκίνητα, μηχανήματα, μεταποιημένα μέταλλα, κτλ). Σημαντική επίσης η συνεισφορά της ένδυσης / υπόδυσης (7% των εξαγωγών αθροιστικά έναντι 1,2% στην Ελλάδα)
- Στην Ελλάδα ο ΕΦΚ στη μεσαία τάση ηλεκτρικής ενέργειας είναι πενταπλάσιος του αντίστοιχου πορτογαλικού, υποσκάπτοντας τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής μεταποίησης με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα κλάδους όπως είναι η κλωστοϋφαντουργία.
- Η εξαγωγική ανάκαμψη της Πορτογαλίας συνδέθηκε με καλές και σταθερές θέσεις εργασίας στη μεταποίηση (7,8% του πληθυσμού έναντι 3,3% στην Ελλάδα και 6,9% στην ΕΕ). Ειδικά η απασχόληση στο σύνολο των ΜμΕ της μεταποίησης υπολείπεται κατά 13% (2017-2008) έναντι 32% στην Ελλάδα.

3.1 Η σημασία της εξωστρέφειας στην ανάκαμψη

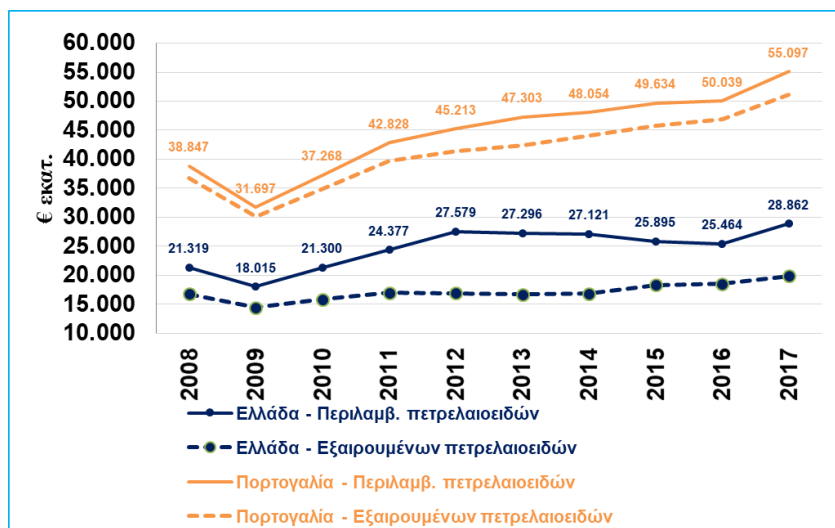
Ενώ το ΑΕΠ της Ελλάδας συρρικνώθηκε κατά 25% την περίοδο 2008-2017, της Πορτογαλίας συρρικνώθηκε κατά 8% την πενταετία 2008-2013 και μέχρι το 2017 είχε σχεδόν ανακτήσει όλες τις απώλειες. Και οι δυο χώρες με την εκδήλωση της κρίσης εμφάνισαν ένα σημαντικό έλλειμμα στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών. Στη συνέχεια, όμως, οι εξαγωγές των δύο χωρών δεν ακολούθησαν την ίδια πορεία.

Η Πορτογαλική οικονομία έχει καταφέρει να είναι σημαντικά πιο εξωστρεφής σε σχέση με την Ελληνική. Οι εξαγωγές στην Πορτογαλία αποτέλεσαν το κύριο όχημα εξόδου από την κρίση με αιχμή τα βιομηχανικά προϊόντα.

Οι εξαγωγές της Πορτογαλίας **ξεπέρασαν τα €55 δισ. το 2017 όταν της Ελλάδας πλησίασαν τα €29 δισ. (Δ7)**. Η διαφορά αυτή σημαίνει ότι στα χρόνια των προγραμμάτων προσαρμογής η βελτίωση των εμπορικών ισοζυγίων προήλθε στη μεν Πορτογαλία από αύξηση των εξαγωγών (44,8% την περίοδο

2008-2017 και με παράλληλη αύξηση και των εισαγωγών κατά 7,3%) ενώ στην Ελλάδα κυρίως από την καθίζηση των εισαγωγών (υποχώρησή τους 28,1% κατά την ίδια περίοδο).

Δ7. Σύνολο εξαγωγών σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, Eurostat 2017)

Οι διαφορές είναι πρωτίστως ποιοτικές. **Η Πορτογαλία αύξησε το μερίδιο εξαγωγών εντός ΕΕ, ενώ η Ελλάδα προς τρίτες χώρες.** Επιπλέον, η Πορτογαλία εμφανίζει πολύ μεγαλύτερη αύξηση (αλλά και πολύ μεγαλύτερη ποσοστιαία συμμετοχή) σε 3 κατηγορίες της μεταποίησης:

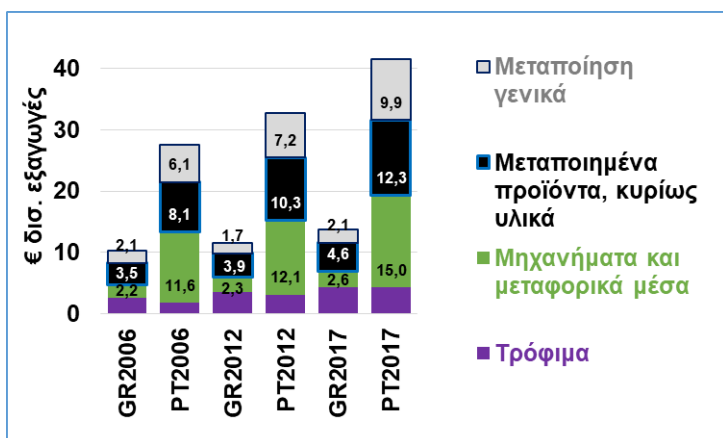
1. Στα μηχανήματα (αυτοκίνητα, διάφορα μηχανήματα, εξαρτήματα μηχανών), όπου πάντως ανέκαθεν, είχε σημαντική δραστηριότητα.
2. Στα βιομηχανικά είδη, όπου καταγράφεται επίσης πολύ μεγάλη άνοδος, αλλά και συμμετοχή επί του συνόλου. Παράδειγμα αποτελούν η μεταλλοβιομηχανία (πχ μεταποίηση των βασικών μετάλλων), βιομηχανία χάρτου και η κλωστοϋφαντουργία.
3. Στα λοιπά προϊόντα μεταποίησης φαίνεται ξεκάθαρα η σημαντική συνεισφορά των ειδών ένδυσης, αλλά και των υποδημάτων ([τα οποία αναφέρονται και στην έρευνα της Διανέοσις](#)). Με 4,5% ποσοστιαία συμμετοχή της ένδυσης και 2,5% της υπόδησης, τη στιγμή που στην Ελλάδα η συμμετοχή είναι 1% και 0,2% αντίστοιχα, καταγράφεται η έκταση της διαφοράς.

Έχοντας στηρίξει την παραγωγική και μεταποιητική της βάση, η Πορτογαλία πέτυχε μια ταχεία άνοδο των εξαγωγών. Αυτό αποδείχθηκε δύσκολο στην Ελλάδα αναδεικνύοντας το αναπτυξιακό κόστος που έχει για μια χώρα η επιλογή να παραμελεί τη βιομηχανική της βάση.

3.2 Αλλαγή εξαγωγικού μείγματος, υπέρ της παραγωγής προϊόντων υψηλότερης προστιθέμενης αξίας

Το μείγμα των εξαγωγών της Πορτογαλίας περιλαμβάνει πλέον διεθνώς εμπορεύσιμα αγαθά υψηλότερης προστιθέμενης αξίας (πχ αυτοκίνητα και μηχανήματα) που ναι μεν ήταν εντός των παραγωγικών δυνατοτήτων της Ελλάδας στις δεκαετίες του 1960 και 70, αλλά σήμερα δεν είναι (**Δ8**). Αυτή η διαφορά στην ποιοτική σύνθεση, αλλά και την έκταση, της παραγωγικής βάσης είναι και ο κρίσιμος παράγοντας που επέτρεψε στην Πορτογαλία την ταχεία άνοδο των εξαγωγών.

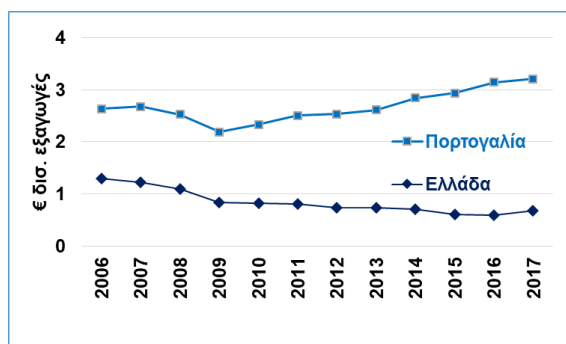

Δ8. Διάρθρωση εξαγωγών πλήν καυσίμων σε Ελλάδα και Πορτογαλία.
(Πηγή, Eurostat 2017)

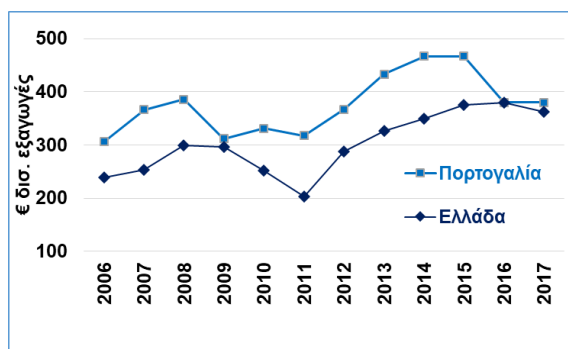
Αλλά η διαφορά στην πορεία των εξαγωγών που καταγράφεται ανάμεσα στις δυο χώρες δεν ερμηνεύεται μόνο από τον ισχυρότερο παραγωγικό ιστό της Πορτογαλίας. Οφείλεται και σε κλάδους στους οποίους η Ελλάδα, στην αρχή της κρίσης, διατηρούσε ακόμα ισχυρή παραγωγική βάση και στους οποίους καταγράφονται σημαντικές διαφορές στην πορεία των εξαγωγών στα χρόνια της κρίσης.

Ενδεικτική είναι η πορεία των εξαγωγών σε κλάδους όπως η κλωστοϋφαντουργία. Η Ελλάδα, παρόλο που είναι ο μόνος σημαντικός παραγωγός βαμβακιού υψηλής ποιότητας στην Ε.Ε., οι εξαγωγές ενδυμάτων μειώνονται σταθερά (**Δ9**). Με δεδομένο το υψηλό μη μισθολογικό κόστος, τον υψηλό ΕΦΚ στη μεσαία τάση ηλεκτρικού ρεύματος και άλλα ζητήματα που υπονομεύουν την ανταγωνιστικότητα τέτοιων μεταποιητικών επιχειρήσεων, ο κλάδος δεν κατάφερε να ενισχύσει της εξαγωγικές του επιδόσεις. Αξίζει εδώ να γίνει σύγκριση με την περίπτωση της Πορτογαλίας η οποία σύμφωνα [με την πρόσφατη μελέτη της Διανέοσις](#) έχει αξιοποιήσει πλήρως το πλεονέκτημα που της δίνει η ύπαρξη δένδρων παραγωγής φυσικού φελλού.

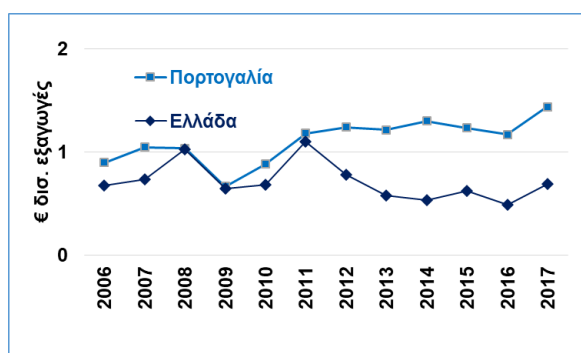
Στην Πορτογαλία (όπου ο ειδικός φόρος κατανάλωσης στην ηλεκτρική ενέργεια για βιομηχανική χρήση στον κλάδο είναι στο 1/5 του αντίστοιχου ελληνικού) η πορεία ήταν πολύ διαφορετική, με την αύξηση των εξαγωγών του κλάδου να είναι σημαντική και να ξεπερνούν πλέον τα προ κρίσης επίπεδα.

Δ9. Εξαγωγές ειδών ένδυσης και αξεσουάρ σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, Eurostat 2017)

Δ10. Εξαγωγές τσιμέντου και συναφών υλικών σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, Eurostat 2017)

Δ11. Εξαγωγές σιδήρου και χάλυβα σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, Eurostat 2017)

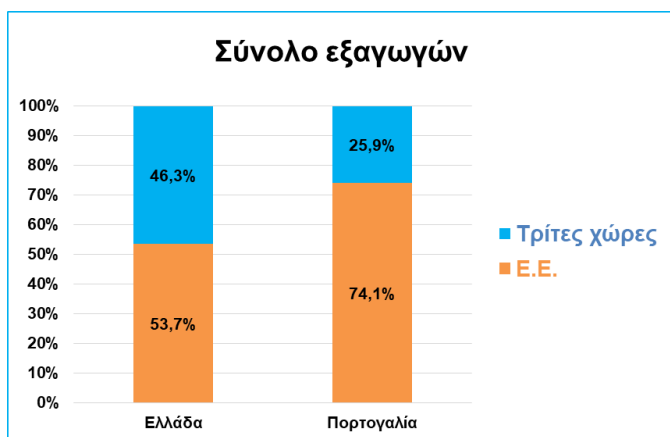
Αντίστοιχη είναι η πορεία των εξαγωγών προϊόντων σιδήρου και χάλυβα, αλλά και τσιμέντου (Δ10, Δ11) καθώς και εδώ, η σημαντική αύξηση των επιβαρύνσεων στην ενέργεια για βιομηχανική χρήση στέρησε από τις επιχειρήσεις του κλάδου στην Ελλάδα τη δυνατότητα να παραμείνουν διεθνώς ανταγωνιστικές ακριβώς τη στιγμή που κατέρρευε η εγχώρια αγορά.

Ενδιαφέρον έχει και το γεγονός ότι η διαφορά στις εξαγωγικές επιδόσεις δεν δημιουργήθηκε λόγω προνομιακής πρόσβασης της Πορτογαλίας σε τρίτες χώρες όπως η Βραζιλία ή η Αγκόλα. Αντίθετα, το ποσοστό των ελληνικών εξαγωγών εκτός ΕΕ είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο πορτογαλικό.

Η Πορτογαλία (παρά της παραδοσιακές εμπορικές σχέσεις με τη Λατινική Αμερική και την Αφρική) αύξησε το μερίδιο εξαγωγών εντός ΕΕ, σε προορισμούς δηλαδή που συχνά ζητούν βιομηχανικά προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, άρα και τιμής. Σε αντίθεση, η Ελλάδα κινήθηκε προς τρίτες χώρες και ανταγωνίστηκε με κριτήριο την τιμή των προϊόντων της. Έτσι, σημαντική αύξηση σημειώθηκε στα πορτογαλικά προϊόντα μεταποίησης υψηλότερης προστιθέμενης αξίας (πχ αυτοκίνητα, μηχανήματα, μεταποιημένα μέταλλα, κλπ.), όπως και στην ένδυση / υπόδυση (7% των εξαγωγών αθροιστικά έναντι 1,2% στην Ελλάδα)

Ήδη από το 2008, η Πορτογαλία εξήγαγε αγαθά αξίας €38,8 δισ. ενώ η Ελλάδα μόλις €21,3 δισ. (Δ12). Η ψαλίδα ανοίγει περαιτέρω καθώς έχουμε αύξηση -σε αξία- κατά 42% στην Πορτογαλία και κατά 35% στην Ελλάδα, κάτι που αντικατοπτρίζεται και στις χώρες προορισμού.

Δ12. Σύνθεση εξαγωγών σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, Eurostat 2017)

3.3 Εξαγωγική ανάκαμψη και θέσεις εργασίας στη μεταποίηση

Η πολύ μεγάλη συρρίκνωση της ελληνικής εσωτερικής αγοράς θα έπρεπε λογικά να έχει ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη πίεση προς τις ελληνικές επιχειρήσεις για αναζήτηση νέων αγορών και, ως εκ τούτου, υψηλότερο ποσοστό αύξησης των εξαγωγών σε σχέση με την Πορτογαλία.

Οι λόγοι για την αδυναμία επίτευξης τέτοιας αύξησης πρέπει αναπόφευκτα να αναζητηθούν στις χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες που οδήγησαν στην αποσάθρωση της παραγωγικής βάσης στην Ελλάδα όπως: οι κρίσιμες αδυναμίες του θεσμικού πλαισίου και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, η έλλειψη βιομηχανικής πολιτικής για την παραγωγή ακόμα περισσότερων διεθνών εμπορεύσιμων προϊόντων, οι συνθήκες προώθησης των εξαγωγών, τα χαρακτηριστικά του φορολογικού πλαισίου, η πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση, τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των μεσαίων και μικρών επιχειρήσεων (ΜμΕ), οι όροι προσέλκυσης μεγάλων επενδύσεων κλπ.

Στην Πορτογαλία, το παραγωγικό πλαίσιο επέτρεψε στους κλάδους διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων (κατά βάση μεταποιητικούς) να επιδείξουν πολύ μεγάλη προσαρμοστικότητα. Σε ένα περιβάλλον μεγάλων διαρθρωτικών προσαρμογών, οι επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να κινηθούν με δυναμισμό και σαφή προσανατολισμό την επιβίωση στο διεθνή ανταγωνισμό.

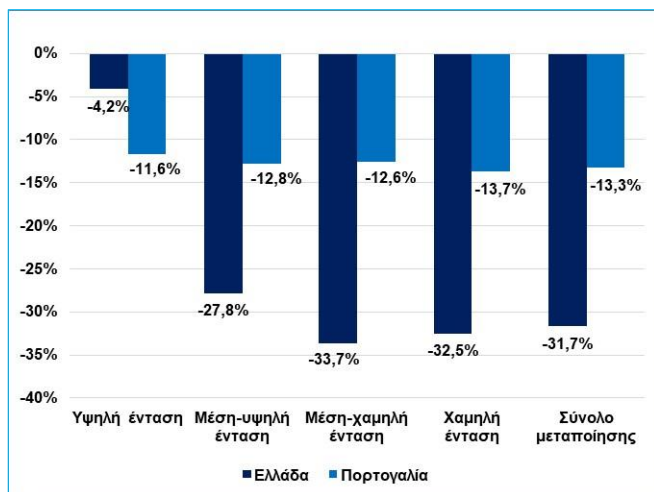
Στην προσπάθεια τους οι πορτογαλικές επιχειρήσεις δεν ήταν μόνες τους, καθώς η στρατηγική της χώρας επικεντρώθηκε στη βιώσιμη ανάπτυξη βασισμένη στη διεθνή ανταγωνιστικότητα και επενδυτικά κίνητρα με έμφαση στους εμπορεύσιμους τομείς.

Οι διαφορές αυτές επηρεάζουν εν τέλει και την αγορά εργασίας. Συγκρινόμενη με την Ελλάδα η Πορτογαλία είχε ήδη πριν την κρίση, αλλά ακόμα περισσότερο σήμερα, σημαντικά αυξημένη απασχόληση για το δεδομένο πληθυσμό (**Δ13**) με την Ελλάδα να εμφανίζει στα χρόνια των προγραμμάτων προσαρμογής πολύ ταχύτερη απώλεια απασχόλησης ειδικά σε ΜμΕ έντασης τεχνολογίας (**Δ14**) – κρίσιμες δηλαδή επιχειρήσεις για την «ανάκαμψη μέσω της στήριξης της εξωστρέφειας» που αποτελούσε τον απώτατο στόχο των προγραμμάτων αυτών.

% επί πληθυσμού	ΕΕ		Ελλάδα		Πορτογαλία		Διαφορά Πορτογαλίας - Ελλάδας	
	2008	2017	2008	2017	2008	2017	2008	2017
Σύνολο	44,5%	44,4%	41,6%	35,0%	48,5%	46,2%	6,8%	11,2%
Μεταποίηση	7,6%	6,9%	4,9%	3,3%	8,2%	7,8%	3,3%	4,5%
Υγεία και κοινωνικές υπηρεσίες	4,2%	4,8%	2,1%	2,2%	2,8%	4,3%	0,7%	2,1%
Κατασκευές	3,7%	3,0%	3,6%	1,4%	5,1%	3,0%	1,5%	1,6%
Εκπαίδευση	3,1%	3,3%	2,9%	2,8%	3,2%	3,8%	0,3%	1,0%
Διοίκηση και υποστηρικτές υπηρεσίες	1,6%	1,9%	0,7%	0,8%	1,3%	1,6%	0,6%	0,7%
Νοικοκυριά ως εργοδότες	0,5%	0,5%	0,7%	0,3%	1,7%	1,1%	1,0%	0,7%
Εμπόριο	6,3%	6,2%	7,6%	6,3%	7,1%	6,8%	-0,5%	0,5%
Ακίνητα	0,3%	0,4%	0,1%	0,0%	0,3%	0,4%	0,2%	0,4%
Λοιπές υπηρεσίες	1,1%	1,1%	0,9%	0,7%	0,8%	1,1%	0,0%	0,4%
ΤΠΕ	1,3%	1,4%	0,7%	0,8%	0,9%	1,1%	0,2%	0,3%
Μεταφορές και αποθήκευση	2,3%	2,3%	1,9%	1,8%	1,7%	2,0%	-0,3%	0,2%
Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες	1,3%	1,3%	1,1%	0,9%	0,9%	1,0%	-0,2%	0,2%
Τέχνες κλπ	0,7%	0,8%	0,5%	0,5%	0,4%	0,6%	-0,1%	0,1%
Υδρευση και αποχέτευση	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,4%	0,0%	0,1%
Επιστήμες και επαγγέλματα	2,1%	2,5%	2,1%	1,9%	1,6%	1,9%	-0,5%	0,0%
Εξόρυξη	0,2%	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%
Παραγωγή ενέργειας	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%	0,2%	-0,1%	-0,1%
Καταλύματα και εστίαση	1,9%	2,1%	2,9%	3,3%	3,0%	3,1%	0,1%	-0,1%
Δημόσια διοίκηση	3,1%	3,0%	3,4%	3,1%	3,2%	2,9%	-0,3%	-0,2%
Αγροτική παραγωγή	2,3%	1,8%	4,6%	4,2%	5,5%	3,0%	0,9%	-1,3%

Δ13. Απασχόληση/κλάδο ως προς πληθυσμό σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, Eurostat 2017)

Το μεγαλύτερο μέρος της διαφοράς απασχόλησης ανάμεσα στην Πορτογαλία και την Ελλάδα εντοπίζεται στη μεταποίηση. Οι επιχειρήσεις της μεταποίησης, αλλά και οι συμπληρωματικές δραστηριότητες υποστηρίζονται με αντίστοιχα αυξημένη απασχόληση.

Δ14. Μεταβολή αριθμού απασχολούμενων στις ΜμΕ μεταποίησης βάσει έντασης τεχνολογίας: 2008-2017
(Πηγή, SBA Factsheet 2017)

Η υστέρηση της Ελλάδας στη μεταποίηση αποτυπώνεται στην αρκετά μεγαλύτερη υποχώρηση της απασχόλησης στις ΜμΕ έναντι της Πορτογαλίας (31,7% και 13,3% αντίστοιχα) μετά την εκδήλωση της ύφεσης, χαρακτηριστικό που είναι εμφανές αν ληφθεί υπόψη και η κατάταξη βάσει έντασης τεχνολογίας.

Αποκαλύπτεται έτσι ότι η επιτυχία της Πορτογαλίας να διατηρήσει μια συγκριτικά ισχυρή παραγωγική βάση στα χρόνια πριν την κρίση όχι μόνο της επέτρεψε να **ενισχύσει την εξωστρέφειά της** όταν προέκυψε η ανάγκη προσαρμογής στα χρόνια της κρίσης, αλλά και να **διατηρήσει μια ισχυρή βάση απασχόλησης**, η οποία με τη σειρά της αποτελεί και την κύρια προϋπόθεση καταρχήν διαχείρισης της επίπτωσης μιας κρίσης στην κοινωνία αλλά και στη συνέχεια διάχυσης των οφελειμάτων της ανάπτυξης σε αυτήν.

Ενδεικτικά παραδείγματα πρωτοβουλιών για εξαγωγές στην Πορτογαλία

Συμβούλιο Διεθνοποίησης της πορτογαλικής οικονομίας για την αποτίμηση και πρόταση πολιτικών.

Δουλεύει παράλληλα με άλλες πρωτοβουλίες όπως το Partnerships for Internationalisation⁴, and the EXPORT-INVESTE initiative,

Με ειδικές γραμμές πίστωσης για εξαγωγικές ΜμΕ και εξειδικευμένα ‘One-stop-shops’ με στόχο την προετοιμασία των ΜμΕ.

Από το 2014, το πρόγραμμα **Marca Portugal** ενισχύει την εικόνα των πορτογαλικών προϊόντων στο εξωτερικό με στόχο την αύξηση της συμμετοχής τους σε διεθνείς παραγωγικές αλυσίδες αξίας.

Ειδική έμφαση έχει δοθεί στη βελτίωση της ικανότητας των πορτογαλικών ΜμΕ να αξιοποιήσουν την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά για την αύξηση των εξαγωγών της Πορτογαλίας εντός της ΕΕ. Μέτρα που έχουν ληφθεί περιλαμβάνουν την επιτυχημένη αξιοποίηση ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών όπως το SOLVIT centre και το portal ‘Business opportunities in the EU’.

4. Πεδίο σύγκρισης 2: Φορολογία

Σύνοψη ευρημάτων

1. Οι βασικοί εταιρικοί συντελεστές φορολογίας έχουν παρεμφερές ύψος και δομή. Άμεσοι φόροι: Πορτογαλία στο 10,3% του ΑΕΠ, Ελλάδα στο 10,4%. Έμμεσοι φόροι: Πορτογαλία στο 14,9% του ΑΕΠ, Ελλάδα στο 17,3%
2. Αν και οι φορολογικοί συντελεστές για φυσικά πρόσωπα είναι παρόμοιοι, υπάρχουν σημαντικές διαρθρωτικές διαφορές στη δομή του αφορολόγητου. Στην Πορτογαλία είναι πολύ χαμηλότερο αλλά στη συνέχεια η πίστωση φόρου για το κάθε εξαρτώμενο παιδί αυξάνεται σημαντικά και είναι πολύ ουσιαστική. Ενδιαφέρον έχει η πρόβλεψη της Πορτογαλίας για μια ουσιαστική πίστωση φόρου όταν υπάρχει εξαρτώμενο μέλος μεγάλης ηλικίας στην οικογένεια.
3. Το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών, ειδικά των εργαζομένων, είναι σημαντικά χαμηλότερες στην Πορτογαλία (για τον εργαζόμενο 11% στην Πορτογαλία έναντι 16% στην Ελλάδα και για τον εργοδότη 23,75% έναντι 26,06%)
4. Στην Πορτογαλία, όπως και σε πολλές χώρες της Ε.Ε., ο ΦΠΑ που έχει καταβληθεί επί ανείσπρακτων απαιτήσεων επιστρέφεται. Επίσης για τις περισσότερες επιχειρήσεις και ειδικά τις ΜμΕ καταβάλλεται με την εξόφληση ή παράδοση και όχι με την έκδοση του τιμολογίου, όπως στην Ελλάδα. Μετά το 2008, τα έσοδα της Ελλάδας από τον ΦΠΑ έχουν υποχωρήσει κατά 16%, τη στιγμή που η Πορτογαλία καταγράφει άνοδο 9%.
5. Εντυπωσιακή, είναι η μεγάλη αύξηση των φόρων σε ακίνητα στην Ελλάδα που πλέον κινείται σε επίπεδα ανώτερα αυτών του μέσου όρου της Ευρώπης αλλά και της Πορτογαλίας (πλέον στην Ελλάδα 3,2% του ΑΕΠ έναντι 2% στην Πορτογαλία και 2,4 % για το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ.)
6. Τα δημόσια έσοδα από φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων υπολείπονται στην Ελλάδα σε σχέση με την Πορτογαλία τόσο σε όρους εισπράξης σε απόλυτα μεγέθη (€4,4 δισ. και €5,7 δισ. αντίστοιχα το 2016), όσο και στη συμμετοχή της φορολογίας νομικών προσώπων στο ΑΕΠ (2,5% και 3,1% αντίστοιχα). Η εισπραξιμότητα φόρων φυσικών προσώπων έχει σχετικά χαμηλά ποσοστά συμμετοχής ως προς το ΑΕΠ (Ελλάδα: 5,9%, Πορτογαλία: 6,8%).
7. Στα έσοδα από ΦΠΑ, οι δύο χώρες εμφανίζουν υψηλότερες επιδόσεις (πάνω από 8% του ΑΕΠ τους) έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου (7% του ΑΕΠ). Μετά το 2008, τα έσοδα της Ελλάδας από τον ΦΠΑ έχουν υποχωρήσει κατά 16%, τη στιγμή που η Πορτογαλία καταγράφει άνοδο 9%.

Ενώ η Πορτογαλία δεν είναι χώρα χαμηλής φορολογίας, κάτι που αποδέχονται και όσοι συμμετείχαν στη [σχετική έρευνα της Διανέοσις](#) για το «Πως οι εξαγωγές έσωσαν την Πορτογαλία», καταγράφονται πέρα, από ορισμένες βασικές ομοιότητες στους φορολογικούς συντελεστές, και κρίσιμες διαφορές με την Ελλάδα.

4.1 Εταιρική φορολογία

Οι βασικοί συντελεστές έχουν παρεμφερές ύψος και δομή. Η Ελλάδα έχει υψηλότερο συντελεστή φορολογίας επιχειρηματικών κερδών έναντι της Πορτογαλίας για τις περισσότερες επιχειρήσεις (29% στην Ελλάδα έναντι 21% για τις περισσότερες επιχειρήσεις αλλά έως και 31% στην Πορτογαλία). Επιπλέον, επιβάλλεται στην Πορτογαλία φόρος στα διανεμόμενα μερίσματα που ξεπερνάει τον Ελληνικό φόρο (28% έναντι 15%), ενώ επιβάλλεται και εισφορά στα εισοδήματα φυσικών προσώπων (έως 3% στην Πορτογαλία έναντι έως 9% στην Ελλάδα).

Μια πρώτη κρίσιμη διαφορά είναι ότι μόνο στην Ελλάδα επιβάλλονται όμως (σημαντικές) ασφαλιστικές εισφορές (26,95%) σε μερίσματα μετόχων που συμμετέχουν σε διοικητικά συμβούλια. Παρά την σχετικά παρεμφερή εικόνα σε ό,τι αφορά τους βασικούς συντελεστές, τα δημόσια έσοδα από φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων υπολείπονται στην Ελλάδα τόσο σε όρους είσπραξης σε απόλυτα μεγέθη (€4,4 δισ. και €5,7 δισ. αντίστοιχα το 2016), όσο και στη συμμετοχή της φορολογίας νομικών προσώπων στο ΑΕΠ (2,5% και 3,1% αντίστοιχα). Χαρακτηριστική είναι η χαμηλή θέση της Ελλάδας στην κατάταξη της Ε.Ε. (15^η θέση), ενώ η Πορτογαλία έχει σαφώς καλύτερη επίδοση (8^η θέση). Σημειώνεται ότι στην Ελλάδα τα κέρδη των επιχειρήσεων είχαν μεγάλη πτώση στην Ελλάδα μετά το 2009, συρρικνώνοντας τη δυνατότητα είσπραξης φόρων, γεγονός που μόνο μερικά αντιστάθμισε η σημαντική επέκταση του ορισμού των επιχειρηματικών κερδών το 2014.

Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων		
Πηγή Taxes in Europe Database, European Commission	Πορτογαλία	Ελλάδα
Πίστωση φόροι, χωρίς προϋποθέσεις, €/έτος	250	1.900
Πίστωση φόρου, ζευγάρι, €/έτος	500	
Πίστωση φόρου, 1ο παιδί, €/έτος	600	50
Πίστωση φόρου, 2ο παιδί, €/έτος	600	50
Πίστωση φόρου για εξαρτημένο μέλος μεγάλης ηλικίας, €/έτος	525	
Μεταφορά ζημιών για συμψηφισμό με μελλοντικά κέρδη	5Y	5Y
Ασφαλιστικές εισφορές εργαζόμενου, %	11%	18,2%
Ασφαλιστικές εισφορές εργοδότη, %	23,75%	24,7%
Κατώτατο όριο/μήνα, €		586,08
Ανώτατες ασφαλιστές αποδοχές / μήνα, €		5860,08
Συντελεστής φόρου εισοδήματος, % ανά κλιμάκιο ετήσιου εισοδήματος, €		
0	14,50%	22%
7.091	23%	
10.700	28,50%	
12.000		24,20%
20.000		34%
20.261	35%	
25.000	37%	
30.000		44%
36.856	45%	
40.000		53%
65.000		54%
80.640	51%	
220.000		55%
250.000	53%	

Δ15. Δομή φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων (Πηγή, Taxes in Europe Database 2018)

Ετήσιο κόστος εργοδότη και tax wedge για συγκρίσιμα εισοδήματα μισθωτού. Πηγή OECD & Ελληνικού Νόμοι					
Ελλάδα			Πορτογαλία		
Κόστος εργοδότη €/έτος	% Tax Wedge	% εισφορά	Κόστος εργοδότη €/έτος	% Tax Wedge	% εισφορά
13.322	33,3	0,2	13.137	35,3	
14.889	34,8	0,4	14.918	36,6	
16.195	35,9	0,6	16.254	37,8	
17.240	36,6	0,7	17.145	38,5	
19.068	37,7	0,8	19.149	39,8	
22.203	39,3	1,3	22.266	41,4	
25.076	40,5	1,7	25.161	42,5	
30.039	41,9	2,3	30.060	43,9	
40.226	45,6	3,3	40.079	47,6	
50.152	48,4	4,2	50.099	49,5	
55.114	49,7	4,5	55.220	50,1	

Δ16. Μη μισθολογικό κόστος (Πηγή, Taxes in Europe Database 2018)

4.2 Φορολογία φυσικών προσώπων

Σε ό,τι αφορά στη φορολογία φυσικών προσώπων, καταγράφουμε επίσης ότι οι συντελεστές φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι περίπου παρεμφερείς, και μάλλον υψηλοί (**Δ15**). Ωστόσο, η φορολογική επιβάρυνση παραμένει πολύ πιο προοδευτική στην Ελλάδα σε σύγκριση με την Πορτογαλία (**Δ16**). Η διαφορά αυτή ενισχύεται περαιτέρω και εξαιτίας του γεγονότος ότι υπάρχουν σημαντικές διαρθρωτικές διαφορές στη δομή του αφορολόγητου. Αυτό στην Ελλάδα παραμένει υψηλό και οριζόντιο, ενώ στην Πορτογαλία είναι πολύ χαμηλότερο αλλά στη συνέχεια η πίστωση φόρου για το κάθε εξαρτώμενο παιδί αυξάνεται σημαντικά και είναι πολύ ουσιαστική, σε αντίθεση με τη συμβολική, στην καλύτερη περίπτωση, επιστροφή φόρου που προβλέπεται στην Ελλάδα της ταχύτατης γήρανσης, ακραίας υπογεννητικότητας και μαζικής μετανάστευσης των νέων. Ενδιαφέρον έχει και η πρόβλεψη της Πορτογαλίας για ουσιαστική πίστωση φόρου όταν υπάρχει εξαρτώμενο μέλος μεγάλης ηλικίας στην οικογένεια.

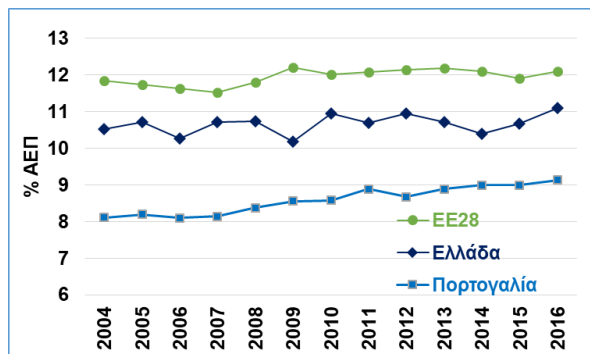
Αν και οι φορολογικοί συντελεστές για φυσικά πρόσωπα είναι παρόμοιοι στην Ελλάδα και την Πορτογαλία, υπάρχουν σημαντικές διαρθρωτικές διαφορές στη δομή του αφορολόγητου. Στην Πορτογαλία είναι πολύ χαμηλότερο αλλά στη συνέχεια η πίστωση φόρου για το κάθε εξαρτώμενο παιδί αυξάνεται σημαντικά και είναι πολύ ουσιαστική. Ενδιαφέρον έχει η πρόβλεψη της Πορτογαλίας για μια ουσιαστική πίστωση φόρου όταν υπάρχει εξαρτώμενο μέλος μεγάλης ηλικίας στην οικογένεια.

4.3 Ασφαλιστικές εισφορές

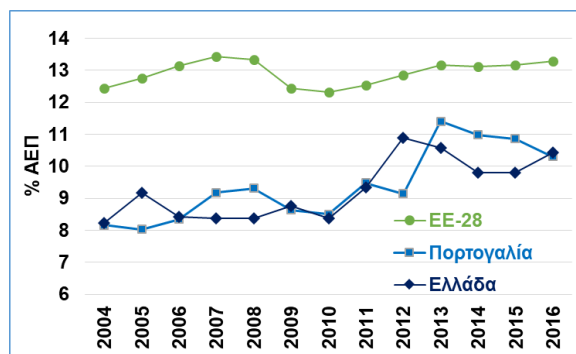
Μια άλλη μεγάλη διαφορά είναι το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών (**για τον εργαζόμενο 11% στην Πορτογαλία έναντι 16% στην Ελλάδα και για τον εργοδότη 23,75% έναντι 26,06%**). Και ενώ στην Πορτογαλία οι απασχολούμενοι είναι περισσότεροι, οι μισθοί υπολείπονται (για την ώρα) των ελληνικών, και έχουν χαμηλότερες ασφαλιστικές εισφορές το αντίστοιχο έσοδο επίσης είναι χαμηλότερο στην Πορτογαλία (**Δ17**). Αυτή η εξέλιξη καταγράφεται παρόλο που στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια έχουν υπάρξει σημαντικές αυξήσεις στις εισφορές συνταξιούχων και δημοσίων υπαλλήλων που έχουν συνεισφέρει στην αύξηση του εσόδου αυτού πέρα από τις εξελίξεις στην ιδιωτική αγορά εργασίας. Υπό τα δεδομένα αυτά και παρά τη φαινομενική ταύτιση της κλίμακας του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, η φορολογική και ασφαλιστική επιβάρυνση στην εργαζόμενη οικογένεια και την οικογένεια που φροντίζει ηλικιωμένους είναι σημαντικά χαμηλότερη στην Πορτογαλία, σε σύγκριση με την Ελλάδα. Οι διαφορές αυτές είναι συμβατές με τη σημαντικά υψηλότερη απασχόληση που καταγράφεται στην Πορτογαλία και αποτελούν μια ουσιαστική στήριξη της εργαζόμενης οικογένειας.

Με τις προαναφερόμενες διαφορές στο φορολογικό σύστημα, την μεγαλύτερη απασχόληση αλλά και συνολικά χαμηλότερες αποδοχές, τα έσοδα από άμεσους φόρους κινούνται σε περίπου παρεμφερή επίπεδα, ως ποσοστό επί του ΑΕΠ (**Δ18**) στις δυο χώρες, υπολειπόμενες του Ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Δ17. Έσοδα από ασφαλιστικές εισφορές, % ΑΕΠ.
(Πηγή, *Taxation Trends in EU, 2016, European Commission*)

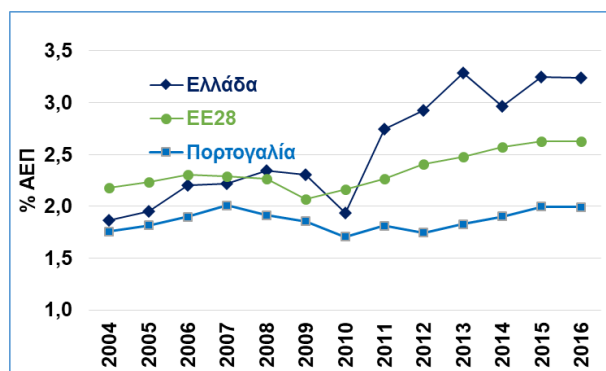
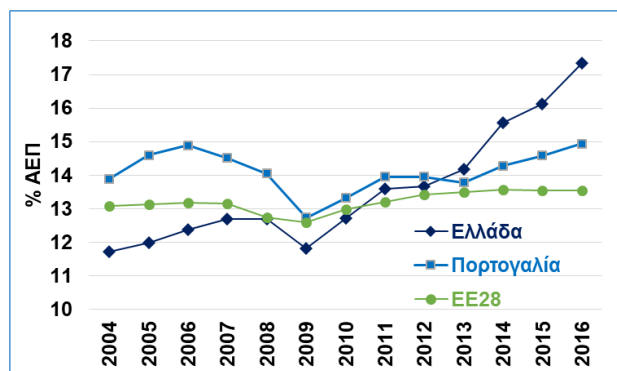

Δ18. Έσοδα από άμεσους φόρους, % ΑΕΠ.
(Πηγή, *Taxation Trends in EU, 2016, European Commission*)

4.4 Φορολογικά έσοδα

Σε ό,τι αφορά στα έσοδα από τη φορολόγηση εισοδήματος φυσικών προσώπων, αυτά είναι σχετικά χαμηλά και στις δύο χώρες (Ελλάδα: €10,2 δισ., Πορτογαλία: €10,6 δισ.), παρά τους υψηλούς συντελεστές. Επομένως, η εισπραξιμότητα των φόρων και στις δύο περιπτώσεις, μεταφράζεται σε σχετικά χαμηλά ποσοστά συμμετοχής ως προς το ΑΕΠ, αν και περισσότερο στην Ελλάδα (Ελλάδα: 5,9%, Πορτογαλία: 6,8%).

Αναφορικά με τα έσοδα από ΦΠΑ, και οι δύο χώρες εμφανίζουν υψηλότερες επιδόσεις (πάνω από 8% του ΑΕΠ τους) έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου (7% του ΑΕΠ). Μετά το 2008, τα έσοδα της Ελλάδας από τον ΦΠΑ έχουν υποχωρήσει κατά 16%, τη στιγμή που η Πορτογαλία καταγράφει άνοδο 9%. Και στα δυο προγράμματα υπήρξε σημαντική αύξηση των έμμεσων φόρων, ως έσοδο σαν ποσοστό του ΑΕΠ, αλλά η αύξηση στην Ελλάδα μετά το 2014 ξεπερνάει κατά πολύ αυτή της Πορτογαλίας και πλέον κινείται σε ποσοστά ως προς το ΑΕΠ πολύ άνω του μέσου ευρωπαϊκού όρου. Γενικά, η αύξηση των έμμεσων φόρων στην Ελλάδα, παρά την υποχώρηση της κατανάλωσης, έχει οδηγήσει το σχετικό έσοδο πολύ πιο πάνω, ως ποσοστό του ΑΕΠ, από της Πορτογαλίας αλλά και του μέσου ευρωπαϊκού όρου (**Δ19**). Εντυπωσιακή, τέλος, είναι η μεγάλη αύξηση των φόρων σε ακίνητα στην Ελλάδα που πλέον κινείται σε επίπεδα πολύ ανώτερα αυτών του μέσου όρου της Ευρώπης αλλά και της Πορτογαλίας (**Δ20**).

Δ19. Έσοδα από έμμεσους φόρους, % ΑΕΠ.
(Πηγή, Taxation Trends in EU, 2016, European Commission)

Δ20. Έσοδα από φόρους σε ακίνητα, % ΑΕΠ.
(Πηγή, Taxation Trends in EU, 2016, European Commission)

	Πορτογαλία	Ελλάδα
Βασικός συντελεστής	23%	24%
Ειδικός συντελεστής Αζόρες	18%	
Ειδικός συντελεστής Μαδεΐρα	22%	
Ειδικός συντελεστής, νησιά με hot spots έως τέλος 2018		17%
Μεταφορά επιβατών	6%	24%
Διεθνείς μεταφορές επιβατών		0%
Ανακαίνιση κτιρίων	6%	24%
Ξενοδοχεία	6%	13%
Φροντίδα ηλικιωμένων	6%	13%
Φυσικό αέριο		13%
Ηλεκτρικό ρεύμα		13%
Κρατικό ταχυδρομείο	23%	0%
Δικηγόροι	0%	24%
Νοσοκομεία	0%	24%
Όριο εξαίρεσης ΜμΕ, €/έτος	10.000	10.000

Δ21. Συντελεστές ΦΠΑ σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, Taxation Trends in EU, 2016, European Commission)

Βλέπουμε ότι τόσο στους έμμεσους φόρους, όσο και στους άμεσους, η Πορτογαλία δεν έχει χαμηλούς φόρους, αλλά αποφεύγει ορισμένες κρίσιμες υπερβολές.

- Στην Πορτογαλία οι μεταφορές επιβατών εντός της χώρας έχουν ΦΠΑ 6%, ενώ στην Ελλάδα στην οποία οι εσωτερικές αεροπορικές μεταφορές καθώς και οι ακτοπλοϊκές μεταφορές είναι ιδιαίτερα κρίσιμες επιβάλλεται ο υψηλός ΦΠΑ, που είναι από τους ψηλότερους στην Ε.Ε. (24%, **Δ21**).
- Στην Πορτογαλία, όπως και σε πολλές άλλες χώρες της Ε.Ε. για τις περισσότερες επιχειρήσεις και ειδικά τις ΜμΕ ο ΦΠΑ καταβάλλεται με την εξόφληση ή παράδοση και όχι με την έκδοση του τιμολογίου, όπως στην Ελλάδα.
- Στην Ελλάδα ο ΕΦΚ σε ηλεκτρική ενέργεια για βιομηχανική χρήση και ειδικά για τη μεσαία τάση ανέρχεται στο 500% του ΕΦΚ που επιβάλλει η Πορτογαλία.

Η Ελλάδα είναι έτσι η μόνη χώρα της Ε.Ε. η οποία ενώ έχει πολύ αυξημένο αριθμό επιβατών σε εσωτερικές ακτοπλοϊκές και αεροπορικές γραμμές επιβάλλει τόσο υψηλό ΦΠΑ στις υπηρεσίες αυτές με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός κρίσιμου ανταγωνιστικού μειονεκτήματος σε ένα κρίσιμο κλάδο της οικονομίας (**Δ21**).

4.5 Φορολογική δικαιοσύνη

Στην Πορτογαλία ο ΦΠΑ που έχει καταβληθεί επί ανείσπρακτων απαιτήσεων επιστρέφεται κάτι για το οποίο [και το ΔΝΤ έχει επαινέσει τη χώρα](#). Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι αρκετές χώρες της Ε.Ε., αλλά όχι η Ελλάδα, δίνουν τη δυνατότητα στις περισσότερες επιχειρήσεις, και ειδικά τις ΜμΕ, να καταβάλλουν τον ΦΠΑ, όχι με την έκδοση του τιμολογίου αλλά με την παράδοση ή την εξόφληση (ενδεικτικά: Γαλλία, Λουξεμβούργο, Σουηδία, Φινλανδία, κτλ).

Επιπλέον, ενώ η Ελλάδα επιβάλλει πολύ σημαντικές επιβαρύνσεις σε μη ανακτήσιμους φόρους (ο ΦΠΑ ανακτάται, οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης όχι) στην ενέργεια την οποία καταναλώνουν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις, οι σχετικοί μη ανακτήσιμοι φόροι στην Πορτογαλία είναι χαμηλοί. **Αυτό αποτελεί ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα για το πώς μια χώρα μπορεί να προστατεύσει, σε βάθος χρόνου, την παραγωγική της βάση. Το παράδειγμα της εξαγωγικής επίδοσης της κλωστοϋφαντουργίας στην Πορτογαλία όπου ο ΕΦΚ ηλεκτρικής ενέργειας ανέρχεται σε €1/MWh έναντι €5/MWh για τη «μεσαία τάση» στην Ελλάδα είναι χαρακτηριστικό.**

5. Πεδίο σύγκρισης 3: Εργασιακά

Σύνοψη ευρημάτων

1. Παρά τις καλύτερες επιδόσεις της οικονομίας, ο κατώτατος μισθός στην Πορτογαλία παραμένει χαμηλότερος του ελληνικού που είχε καθορισθεί από το 2012. Είναι 580€ (676,67€ σε 12μηνιαία βάση και 795,27€ σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης) έναντι 586,08€ στην Ελλάδα (683,76€ σε 12μηνιαία βάση και 810,83 σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης).
2. Χαμηλότερες ασφαλιστικές εισφορές για τον εργαζόμενο στην Πορτογαλία (11% έναντι 16% στην Ελλάδα) και για τον εργοδότη (23,75% έναντι 26,06% στην Ελλάδα)
3. Ελλάδα και Πορτογαλία είχαν παράλληλες και αντίστοιχες προσαρμογές στα εργασιακά (πχ τρόπος επέκτασης συλλογικών συμβάσεων, λήξη ισχύος τους, μετενέργειά κτλ).

5.1 Ύψος και τρόπος καθορισμού του κατώτατου μισθού

Το πορτογαλικό μνημόνιο περιλάμβανε (ενδεικτικά) ως υποχρέωση και την εφαρμογή μιας τριμερούς συμφωνίας (δηλαδή οργανώσεων εργαζομένων, εργοδοτών και κυβέρνησης) του Μαρτίου 2011 για «οργανωμένη αποκέντρωση» στη ρύθμιση των εργασιακών και των μισθών ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της παραγωγικότητας. Η συμφωνία προηγήθηκε του μνημονίου, με σκοπό την αντιμετώπιση της κρίσης ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας (συνεπώς και απασχόλησης) στην Πορτογαλία. Η προσφυγή σε πρόγραμμα και μνημόνιο έγινε τον Απρίλιο 2011.

Και μετά το Μνημόνιο, τον Ιούνιο 2018 μια τριμερής συμφωνία κυβέρνησης εργοδοτών και εργαζομένων (δεν συνυπέγραψε η Συνομοσπονδία GCTP) αφορούσε την αντιμετώπιση του κατακερματισμού στην αγορά εργασίας και την επισφαλή απασχόληση.

Στην Ελλάδα τον τελευταίο χρόνο η κυβέρνηση παρουσιάζει την Πορτογαλία ως πρότυπο και οδηγό για την δική της πολιτική στην αναθεώρηση του κατώτατου μισθού. Είναι συζητήσιμο τι ακριβώς έχει αντιληφθεί ως πρότυπο και οδηγό.

Στην Πορτογαλία ο κατώτατος μισθός είχε «παγώσει» από το 2012 μέχρι τον Οκτώβριο του 2014 στα €485. Το Σεπτέμβριο του 2014 υπήρξε κοινωνική συμφωνία για την άνοδο από 485 € σε 505 € (από την 1η Οκτωβρίου 2014 έως την 31η Δεκεμβρίου 2015). Η συμφωνία αυτή υπογράφηκε από την κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους (εκτός της εργατικής συνομοσπονδίας GCTP). Η συμφωνία ανέφερε ότι θα πρέπει να δημιουργηθεί μια τριμερής επιτροπή για τον καθορισμό των "κριτηρίων καθορισμού των μελλοντικών ενημερώσεων για τον ελάχιστο μισθό, με ιδιαίτερη έμφαση στη συμφιλίωση της παραγωγικότητας, της ανταγωνιστικότητας και των πολιτικών για το εισόδημα και τις τιμές". Οι εργασίες της Επιτροπής δεν ολοκληρώθηκαν καθώς υπήρξαν εκλογές και κυβερνητική αλλαγή τον Νοέμβριο του 2015.

Στην συνέχεια τον Ιανουάριο 2016 ο κατώτατος μισθός αυξήθηκε από €505 σε €530, τον Ιανουάριο 2017 από €530 σε €557 και τον Ιανουάριο 2018 από €557 σε €580. **Ωστόσο, στην Πορτογαλία, ο κατώτατος μισθός είναι χαμηλότερος του ελληνικού που είχε καθορισθεί από το 2012. Είναι €580 (€676,67 σε 12μηνιαία βάση και €795,27 σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης) έναντι €586,08 στην Ελλάδα (€683,76 σε 12μηνιαία βάση και €810,83 σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης), παρά τις προαναφερθείσες θετικές επιδόσεις στα θεμελιώδη της οικονομίας, με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της**

να είναι 10% υψηλότερο του ελληνικού στον δείκτη ΑΕΠ της ΕΕ28 (η Ελλάδα είναι στο 67% και η Πορτογαλία στο 77%), και με την ανεργία να έχει μειωθεί στο 6,6% τον Σεπτέμβριο 2018 (με την Ελλάδα στο 19%).

Δηλαδή η Πορτογαλία τέσσερα χρόνια μετά το μνημόνιό της έχει τον εθνικό κατώτατο μισθό σε επίπεδα κατώτερα της «μνημονιακής» και της μεταμνημονιακής Ελλάδας, παρά τις αλλεπάλληλες αλλά και συγκρατημένες αυξήσεις του. Μάλιστα το 2018 ο κατώτατος μισθός της Πορτογαλίας αντιστοιχεί στο 64% του μέσου μισθού και καλύπτει το 22,9% των μισθωτών.

Ο κατώτατος μισθός στην Πορτογαλία είναι χαμηλότερος του ελληνικού που είχε καθορισθεί από το 2012. Είναι €580 (€676,67 σε 12μηνιαία βάση και €795,27 σε 12μηνιαία αγοραστικής δύναμης) έναντι €586,08 στην Ελλάδα (€683,76 σε 12μηνιαία βάση και €810,83 σε 12μηνιαία αγοραστικής δύναμης).

Στην Πορτογαλία ο κατώτατος μισθός ως ποσοστό του κατά κεφαλή ΑΕΠ ήταν σταθερά στο 41% την περίοδο 2014-2017, όπως και το 2011. Στην Ελλάδα την ίδια περίοδο είναι στο 50%, ενώ πριν την διόρθωση του 2012 είχε φτάσει στο 61%. Αν στην Ελλάδα εφαρμοζόταν ο «πορτογαλικός κανόνας», ο κατώτατος μισθός θα ήταν €486,14 αντί €586,06!

Για αυτόν τον κατώτατο μισθό των 580 ευρώ, πρόσφατη μελέτη του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ILO) για λογαριασμό της πορτογαλικής κυβέρνησης σημειώνει μεταξύ άλλων, ότι επειδή ο κατώτατος μισθός – συγκρινόμενος με τον μέσο μισθό ή με τον διάμεσο μισθό, - είναι σχετικά υψηλός στην Πορτογαλία, είναι κρίσιμο να ενισχυθεί το υφιστάμενο σύστημα για τριμερή παρακολούθηση των επιπτώσεων του κατώτατου μισθού στην απασχόληση, και ιδιαίτερα στην απασχόληση των νέων, χρησιμοποιώντας πλέον αξιόπιστες μεθόδους αξιολόγησης. Αυτό είναι σημαντικό για να διασφαλισθεί ότι περαιτέρω αυξήσεις στον κατώτατο μισθό δεν θα έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση» (ILO 2018 Decent work in Portugal 2008–18: From crisis to recovery International Labour Office – Geneva: ILO, 2018, page 126). Αυτά στην Πορτογαλία όπου ο κατώτατος μισθός είναι €580, η ανεργία στο 6,6% και η ανεργία των νέων 23,8%, έναντι 19% και 43,6% στην Ελλάδα αντιστοίχως.

5.2 Ασφαλιστικές εισφορές και εργασιακές σχέσεις

Η Πορτογαλία έχει πλέον υψηλότερο κατά κεφαλή εισόδημα της Ελλάδας (στο 77% του μέσου όρου Ε.Ε.-28, έναντι 67% της Ελλάδας το 2017). Έχει δε η Πορτογαλία, όπως προαναφέραμε, ονομαστικό κατώτατο μισθό υπολειπόμενο της Ελλάδας. Αλλά όσον αφορά τον καθαρό διαθέσιμο κατώτατο μισθό είναι υψηλότερο απ' ό,τι της Ελλάδας. **Διότι έχει χαμηλότερες ασφαλιστικές εισφορές για τον εργαζόμενο (11% έναντι 16% στην Ελλάδα) και για τον εργοδότη (23,75% έναντι 26,06% στην Ελλάδα).** Μάλιστα τον Νοέμβριο 2014 στις επιχειρήσεις παρασχέθηκε, ως μέρος της συμφωνίας αύξησης του κατώτατου μισθού, μείωση του ποσοστού των ασφαλιστικών εισφορών κατά 0,75% έναντι της αύξησης του κατώτατου μισθού που έλαβε χώρα. Επίσης, μεταξύ άλλων, έχει υιοθετήσει ένα σύστημα

προσωπικού λογαριασμού χρόνου εργασίας που επιτρέπει αυξημένη ευελιξία στην οργάνωση του χρόνου απασχόλησης του εργαζόμενου.

Πορτογαλικό μάθημα προκύπτει και από το ότι **Ελλάδα και Πορτογαλία είχαν παράλληλες και σχεδόν παρόμοιες «μνημονιακές» προσαρμογές στα εργασιακά τους (για την επέκταση συλλογικών συμβάσεων, τη λήξη ισχύος τους, τη μετενέργειά τους κ.λπ.)**. Στην Πορτογαλία «μετά το μνημόνιο» δεν υπήρξαν ριζικές ανατροπές στις εργασιακές προσαρμογές. Τον Ιανουάριο 2017 η κυβέρνηση και η πλειοψηφία των κοινωνικών εταίρων είχαν συμφωνήσει όχι να καταργήσουν, αλλά να μην εφαρμόζουν προσωρινά για 18 μήνες (έως τον Ιούλιο του 2018) τη «μνημονιακή» ρύθμιση της λήξης των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, με σκοπό να προωθήσουν τον κοινωνικό διάλογο και την εμπιστοσύνη τους στους ισχύοντες κανόνες για ευελιξία στις μισθολογικές προσαρμογές ανάλογα με τις οικονομικές εξελίξεις.

Τον Ιούνιο του 2017 αναθεωρήθηκε το παλαιό σύστημα ημιαυτόματης επέκτασης της ισχύος των συλλογικών συμβάσεων -που έμοιαζε με το ελληνικό (που τελούσε σε αναστολή από το 2011 και δοκιμάζεται από τα τέλη Αυγούστου 2018 στην πράξη η συμφωνηθείσα αναθεώρησή του)-, εισάγοντας ουσιαστικά κριτήρια και όρια για την επέκταση ισχύος των συλλογικών συμβάσεων εργασίας κλάδων και επαγγελματιών σε μη συμβαλλόμενα μέρη -μη-μέλη των οργανώσεων εργοδοτών και εργαζομένων.

Με άλλα λόγια, στην διαχείριση των εργασιακών η κυβέρνηση και οι κοινωνικοί εταίροι στην Πορτογαλία ήταν και είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί καθώς η Πορτογαλία είναι μια μικρή ανοικτή οικονομία η οποία πρέπει να προσέχει την παραγωγή της και την ανταγωνιστικότητά της, όντας παραγωγικά και εξαγωγικά σε πολύ καλύτερη κατάσταση από την Ελλάδα.

6. Πεδίο σύγκρισης 4: Μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις

Σύνοψη ευρημάτων

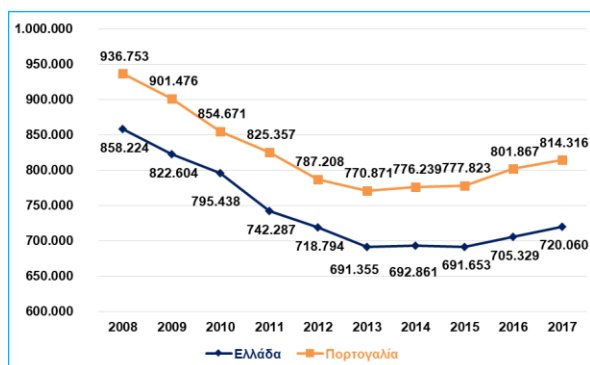
- Μεγάλος αριθμός** μεσαίων και μικρών επιχειρήσεων (Ελλάδα: 720χιλ., Πορτογαλία: 815 χιλ). Όμως οι ΜμΕ της Πορτογαλίας είναι σαφώς πιο παραγωγικές και συμμετέχουν κατά 27,4% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ, έναντι 21,4% στην Ελλάδα.
- Ενώ η Ελλάδα συνεχίζει να στηρίζει το μικρό μέγεθος, η Πορτογαλία επένδυσε και επενδύει στην παραγωγική μεγέθυνση των ΜμΕ με ορατά αποτελέσματα
- Προστιθέμενη αξία: Η Πορτογαλία ακολούθησε πολιτικές μεγέθυνσης των ΜμΕ. Έτσι, η προστιθέμενη αξία των ΜμΕ περιορίστηκε μόνο κατά 4% μέσα στην κρίση. Η Ελλάδα συνεχίζει να ακολουθεί πολιτικές για το μικρό μέγεθος με αποτέλεσμα οι ΜμΕ να μην έχουν ακόμα ανακάμψει στα προ κρίσης επίπεδα. Η παραγόμενη προστιθέμενη αξία και η απασχόληση των ελληνικών ΜμΕ βρίσκονται 34% και 18,4% αντίστοιχα χαμηλότερα από ότι το 2008, και περίπου στα επίπεδα του 2013.
- Τεχνολογική ένταση:** Η απώλεια προστιθέμενης αξίας στην Ελλάδα διαφαίνεται (και) από τη μεγάλη πτώση των ΜμΕ υψηλής έντασης τεχνολογίας, σε ποσοστό -50% (2008-2017), έναντι μόνο -4% στην Πορτογαλία.
- Παραγωγικότητα:** Οι πολιτικές μικρού μεγέθους στην Ελλάδα την περίοδο 2007-2018, οδήγησαν στη μείωση της παραγωγικότητας κατά 12%. Αντιθέτως, στην Πορτογαλία σημειώθηκε άνοδος 6%.

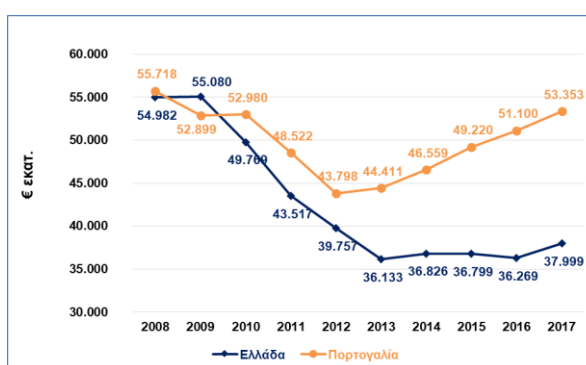
6. **Το μέγεθος στηρίζει την εξωστρέφεια:** Οι μεσαίες εταιρείες κατέλαβαν το 45% του συνόλου των εξαγωγών των ΜμΕ στην Ελλάδα, με το αντίστοιχο ποσοστό να είναι σημαντικά ψηλότερο (57%) στην Πορτογαλία.

6.1 Συνεισφορά ΜμΕ στην οικονομία

Τόσο η Ελλάδα όσο και η Πορτογαλία έχουν πολύ μεγάλο αριθμό μεσαίων και μικρών επιχειρήσεων. Στην Ελλάδα είναι λίγο πάνω από τις 720 χιλ. και στην Πορτογαλία, περίπου 815 χιλ. (**Δ22**). Οι ΜμΕ συμμετείχαν κατά 21,4% στη διαμόρφωση του ελληνικού ΑΕΠ, έναντι 27,4% στην Πορτογαλία. Ο τομέας των ΜμΕ στις δύο χώρες υπέστη τις αρνητικές επιπτώσεις της ύφεσης, γεγονός που διαπιστώνεται από την υποχώρηση του αριθμού των επιχειρήσεων (Ελλάδα: -16%, Πορτογαλία: -13%) και των απασχολούμενων σε αυτές (Ελλάδα: -16,6%, Πορτογαλία: -13,4%). Πάντως, μετά το 2013 παρατηρείται στην Πορτογαλία μια τάση βελτίωσης των συνθηκών, με τον αριθμό των εταιρειών και την απασχόληση να εμφανίζουν ανάκαμψη.

Δ22. Εξέλιξη αριθμού ΜμΕ σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, SBA Factsheet 2017)

Δ23. Εξέλιξη προστιθέμενης αξίας ΜμΕ σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, SBA Factsheet 2017)

Οι ΜμΕ συμμετείχαν κατά 21,4% στη διαμόρφωση του ελληνικού ΑΕΠ, έναντι 27,4% στην Πορτογαλία. Ο τομέας των ΜμΕ στις δύο χώρες υπέστη τις αρνητικές επιπτώσεις της ύφεσης, γεγονός που διαπιστώνεται από την υποχώρηση του αριθμού των επιχειρήσεων (Ελλάδα: -16%, Πορτογαλία: -13%) και των απασχολούμενων σε αυτές (Ελλάδα: -16,6%, Πορτογαλία: -13,4%).

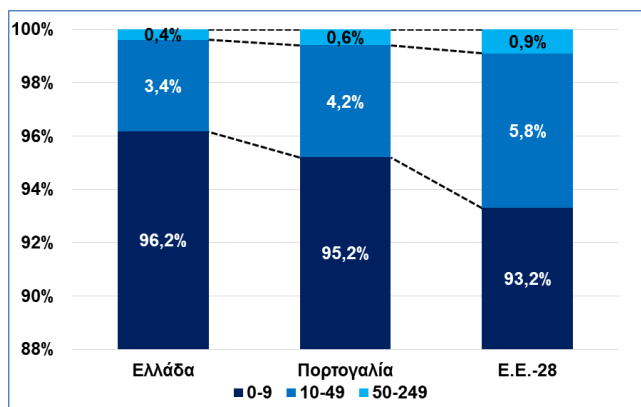
Κυρίως όμως, πλέον αυξάνεται σταθερά η παραγόμενη προστιθέμενη αξία και η απασχόληση και προσεγγίζει τα επίπεδα του 2008 με πρόβλεψη για περαιτέρω άνοδο και 70.000 νέες δουλειές σε ΜμΕ στη διετία. Τελικά, στην Πορτογαλία, η προστιθέμενη αξία των ΜμΕ μειώθηκε μόνο κατά 4%, με τις

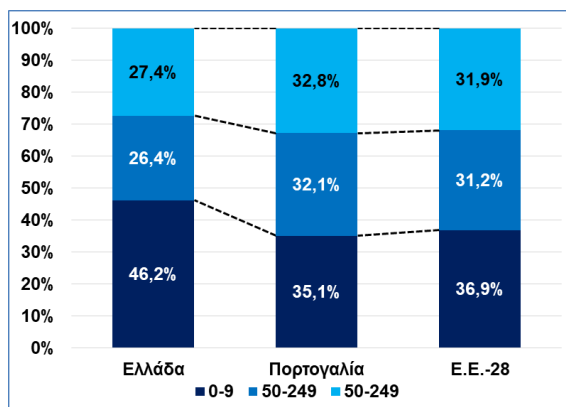
μεσαίες εταιρείες να διατηρούν σταθερό το εν λόγω μέγεθος. Από την άλλη, στην Ελλάδα, οι ΜμΕ δεν έχουν ακόμα ανακάμψει στα προ κρίσης επίπεδα, παρά κάποια πρώτα σημάδια ανάκαμψης. Η παραγόμενη προστιθέμενη αξία και η απασχόληση βρίσκονται 34% και 18,4% αντίστοιχα χαμηλότερα από ότι το 2008, και περίπου στα επίπεδα του 2013 (Δ23).

Στην Πορτογαλία, η προστιθέμενη αξία των ΜμΕ μειώθηκε μόνο κατά 4%, με τις μεσαίες εταιρείες να διατηρούν σταθερό το εν λόγω μέγεθος. Από την άλλη, στην Ελλάδα, οι ΜμΕ δεν έχουν ακόμα ανακάμψει στα προ κρίσης επίπεδα, παρά κάποια πρώτα σημάδια ανάκαμψης. Η παραγόμενη προστιθέμενη αξία και η απασχόληση βρίσκονται 34% και 18,4% αντίστοιχα χαμηλότερα από ότι το 2008, και περίπου στα επίπεδα του 2013.

6.2 Παραγωγικότητα ΜμΕ

Δ24. Κατανομή κατά μέγεθος ΜμΕ σε Ελλάδα και Πορτογαλία. 2017. (Πηγή, SBA Factsheet 2017)

Δ25. Κατανομή προστιθέμενης αξίας ΜμΕ σε Ελλάδα και Πορτογαλία. 2017. (Πηγή, SBA Factsheet 2017)

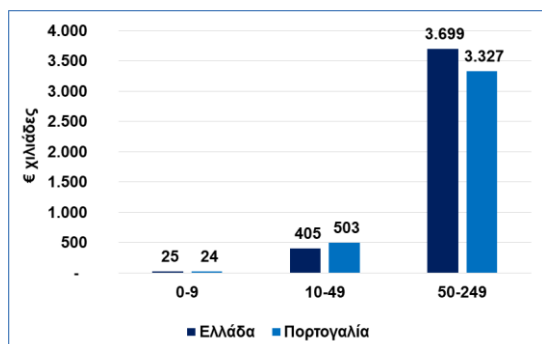
Και στις δυο χώρες επιβεβαιώνεται η αναλογική σχέση μεταξύ μεγέθους ΜμΕ και παραγωγικότητας, με τις μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις να εμφανίζουν την υψηλότερη παραγωγικότητα στην Ελλάδα, με €39 χιλ. ανά απασχολούμενο το τελευταίο έτος, έναντι ελαφρά χαμηλότερης παραγωγικότητας €34 χιλ. στην Πορτογαλία, και με την Ελλάδα να εμφανίζει μεγαλύτερη έμφαση στις ΜμΕ που είναι μικρές και συνεπώς παράγουν μικρότερη προστιθέμενη αξία (Δ24, Δ25), γεγονός που έχει καταγράψει και η μελέτη ΣΕΒ-ΕΥ για τις ΜμΕ. Για τις πολύ μικρές εταιρείες η παραγωγικότητα σχηματίστηκε σε €13 χιλ. και €15 χιλ. αντίστοιχα. Όμως, η Πορτογαλία την τελευταία δεκαετία έχει καταφέρει να βελτιώσει τους δείκτες παραγωγικότητας και στις τρεις κατηγορίες ΜμΕ, σε αντίθεση με την Ελλάδα η οποία καταγράφει υποχώρηση.

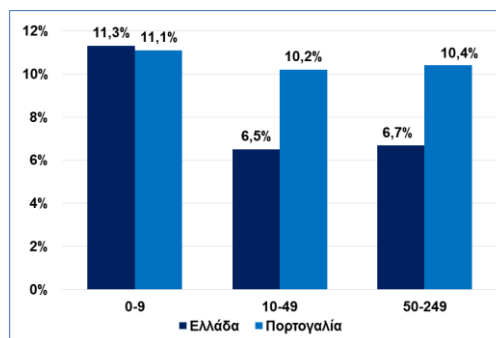
Η Πορτογαλία την τελευταία δεκαετία έχει καταφέρει να βελτιώσει τους δείκτες παραγωγικότητας σε όλες τις κατηγορίες ΜμΕ, σε αντίθεση με την Ελλάδα η οποία καταγράφει υποχώρηση.

Το μεγαλύτερο ποσοστό πολύ μικρών επιχειρήσεων στην Ελλάδα αντανακλάται και στη χαμηλότερη προστιθέμενη αξία καθώς αν και αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων, παράγουν μόλις €25 χιλ. προστιθέμενης αξίας ανά επιχείρηση στην Ελλάδα, μέγεθος παρόμοιο με την Πορτογαλία. Οι μικρές επιχειρήσεις παράγουν €405 χιλ. στην Ελλάδα και €503 χιλ. στην Πορτογαλία, ενώ οι μεσαίες εταιρείες €3,7 εκ. ανά επιχείρηση στην Ελλάδα και €3,3 εκ. στην Πορτογαλία (Δ26, Δ27).

Η απώλεια προστιθέμενης αξίας στην Ελλάδα διαφαίνεται και από τη μεγάλη πτώση των ΜμΕ υψηλής έντασης τεχνολογίας την περίοδο 2008-2017, σε ποσοστό 50%, με την αντίστοιχη μείωση στην Πορτογαλία να ανέρχεται σε μόλις 4%.

Δ26. Κατανομή προστιθέμενης αξίας ΜμΕ σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, SBA Factsheet 2017)

Δ27. Συμβολή των ΜμΕ στη συνολική προστιθέμενη αξία σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, SBA Factsheet 2017)

Η απώλεια προστιθέμενης αξίας στην Ελλάδα διαφαίνεται και από τη μεγάλη πτώση των ΜμΕ υψηλής έντασης τεχνολογίας την περίοδο 2008-2017, σε ποσοστό 50%, με την αντίστοιχη μείωση στην Πορτογαλία να ανέρχεται σε μόλις 4%. Γενικά, η Πορτογαλία εμφάνισε πολύ χαμηλότερη υποχώρηση στον αριθμό των ΜμΕ σε όλες τις κατηγορίες έντασης τεχνολογίας. Οι εξελίξεις αυτές καταγράφονται στα πλαίσια μιας ευρύτερης απόκλισης στην παραγωγικότητα της ελληνικής οικονομίας την περίοδο 2007-2018, η οποία μειώθηκε κατά 12% λόγω της πολύ μεγαλύτερης υποχώρησης της απασχόλησης έναντι της προστιθέμενης αξίας. Αντιθέτως, στην Πορτογαλία

καταγράφεται άνοδος 6%, η οποία προστατεύει την προστιθέμενη αξία της και η οποία έχει εκ νέου προσεγγίσει τα επίπεδα του 2008.

Στην Ελλάδα, την περίοδο 2007-2018, παραγωγικότητα μειώθηκε κατά 12% λόγω της πολύ μεγαλύτερης υποχώρησης της απασχόλησης έναντι της προστιθέμενης αξίας. Αντιθέτως, στην Πορτογαλία καταγράφεται άνοδος 6%.

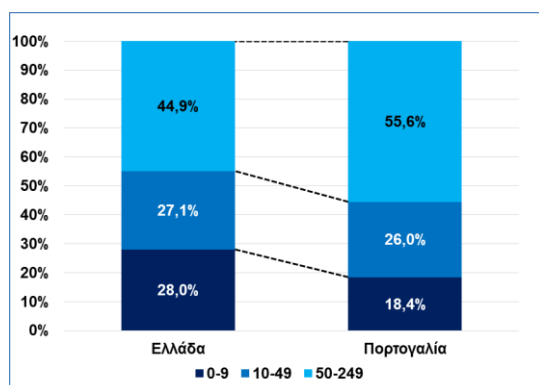
6.3 Εξωστρέφεια ΜμΕ

Πρέπει να τονιστεί εδώ ότι οι εξελίξεις στη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα συνδέονται άμεσα με αυτές τις εξελίξεις. Οι ΜμΕ εξαρτώνται σχεδόν αποκλειστικά από το τραπεζικό σύστημα για την άντληση εξωτερικής χρηματοδότησης. Επιπλέον, εξωστρεφείς ΜμΕ έντασης τεχνολογίας εντάσσονται σε διεθνείς αλυσίδες αξίας και συνεπώς έχουν ανάγκη χρηματοδότησης και ασφάλισης των συναλλαγών τους με πελάτες και προμηθευτές που βρίσκονται εκτός χώρας. Η ταυτόχρονη επίπτωση της κρίσης στο Ελληνικό τραπεζικό σύστημα και η απαίτηση αλλοδαπών πελατών και προμηθευτών για όρους συναλλαγών που μείωναν την έκθεση τους «στον Ελληνικό κίνδυνο» έφερε ειδικά αυτές τις επιχειρήσεις σε μια εξαιρετικά δυσχερή θέση.

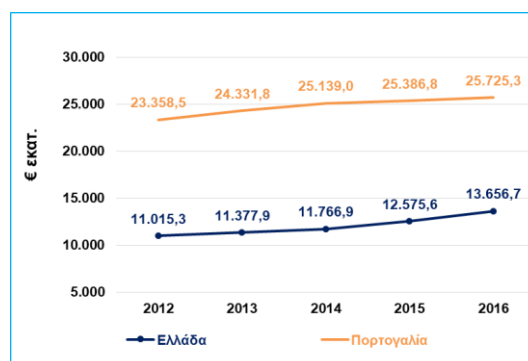
Αυτά συμβαίνουν, ακόμα, την ίδια ώρα που **οι μεσαίες εταιρείες το 2016 κατέλαβαν το 45% του συνόλου των εξαγωγών των ΜμΕ στην Ελλάδα, με το αντίστοιχο ποσοστό να είναι σημαντικά ψηλότερο (56%) στην Πορτογαλία (Δ28)**. Με άλλα λόγια, η ενίσχυση της συνεισφοράς των ΜμΕ στην οικονομική ανάπτυξη περνάει μέσα από την παραγωγική μεγέθυνσή τους καθώς τα επιχειρηματικά μεγέθη έχουν άμεση, θετική, συσχέτιση με τις εξαγωγές, γεγονός που επιβάλλει τη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για μια τέτοια εξέλιξη.

Οι μεσαίες εταιρείες το 2016 κατέλαβαν το 45% του συνόλου των εξαγωγών των ΜμΕ στην Ελλάδα, με το αντίστοιχο ποσοστό να είναι σημαντικά ψηλότερο (57%) στην Πορτογαλία

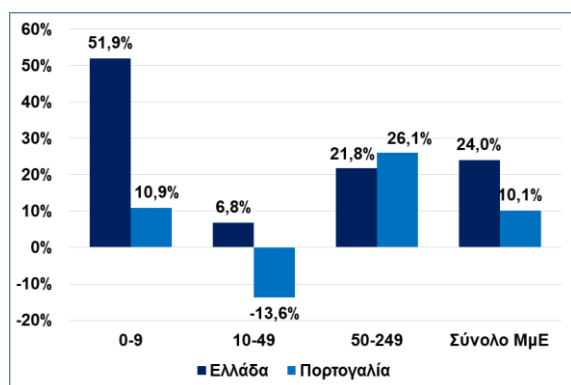
Έτσι, αν και παρατηρήθηκε αύξηση των εξαγωγών των ελληνικών ΜμΕ μέσα στην κρίση, τα επίπεδα υπολείπονται των πορτογαλικών (Δ28, Δ29). Το υψηλό ποσοστό αύξησης στις Ελληνικές πολύ μικρές ΜμΕ δεν προκύπτει συνεπώς ποσοστικά αρκετά σημαντικό για να ανατρέψει τη συνολική εικόνα (Δ30).

Δ28. Κατανομή εξαγωγών ανά μέγεθος επιχείρησης σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, Eurostat)

Δ29. Πορεία εξαγωγών ΜμΕ σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, Eurostat)

Δ30. Μεταβολή εξαγωγών ΜμΕ σε Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, Eurostat)

Οι διαφορές που καταγράφονται στα χαρακτηριστικά των ΜμΕ στις δυο χώρες είναι άμεσα συνδεδεμένες με την απόκλιση που ήδη έχει καταγραφεί στην παραγωγική βάση των δυο χωρών, καθώς οι ΜμΕ μεγαλύτερου μεγέθους που απουσιάζουν από τον χάρτη των επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι ακριβώς οι επιχειρήσεις που απουσιάζουν και από τον παραγωγικό ιστό της χώρας και τη μεταποιητική της βάση.

Η απόκλιση Ελλάδας – Πορτογαλίας στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των ΜμΕ, που συμπληρώνει την απόκλιση, με αυξητικές τάσεις, που ήδη καταγράφεται στην παραγωγική βάση των δυο χωρών, προμηνύει απειλητικά για το μέλλον.

Σημειώνεται ότι σύμφωνα με την [έρευνα](#) ΣΕΒ-ΕΥ, άλλα ενδογενή προβλήματα των ΜμΕ που σχετίζονται με το επιχειρηματικό μέγεθος αφορούν στην εσωτερική επιχειρηματική οργάνωση, στη διοίκηση, στις γνώσεις και δεξιότητες του προσωπικού, στην πρόσβαση, απορρόφηση και αξιοποίηση της διαθέσιμης πληροφόρησης και στη δυνατότητα ενσωμάτωσης νέας γνώσης και υιοθέτησης νέων τεχνολογιών. Οι

αδυναμίες και ελλείψεις σε αυτούς τους τομείς, δυσχεραίνουν τη μετάβαση των επιχειρήσεων σε επόμενα στάδια.

Παραδείγματα εμβληματικών μεταρρυθμίσεων για τις ΜμΕ στην Πορτογαλία

- Το ΕΣΠΑ της Πορτογαλίας έχει απομακρυνθεί από τη λογική των επιχορηγήσεων προς τις επιχειρήσεις και έχει επιλέξει τη στήριξη μέσα από άτοκο δανεισμό των επιχειρήσεων, συνδεδεμένο με την ολοκλήρωση της επένδυσης και την επίτευξη των δεδηλωμένων της στόχων (πχ αύξηση απασχόλησης). Η Πορτογαλία έχει αναπτύξει περισσότερα και στοχευμένα εργαλεία χρηματοδότησης για τις ΜμΕ. Οι αντίστοιχες προσπάθειες στην Ελλάδα είναι αποσπασματικές και εφαρμόζονται από διαφορετικά υπουργεία και δημόσιους φορείς, καθώς δεν έχει εφαρμοστεί μια ενιαία στρατηγική, στα πλαίσια της ευρωπαϊκής πολιτικής. Παραμένουν έτσι σημαντικά περιθώρια ουσιαστικής υποστήριξης των ΜμΕ μέσα από την αξιοποίηση των Διαρθρωτικών ταμείων και ευρωπαϊκών προγραμμάτων.
- Αν και η χρηματοδότηση ήταν δύσκολη λόγω έλλειψης ρευστότητας και χρεών των ΜμΕ, δημιουργήθηκαν δημόσια συστήματα εγγυήσεων και πιστώσεων αλλά και για τις καθυστερήσεις πληρωμών θεσπίζοντας ελάχιστα όρια επιτοκίων για καθυστερημένες πληρωμές. Το PME Crescimento (με κεφάλαια €2,5 δισεκ.) υπήρξε πρωτοβουλία για δανειδότηση ΜμΕ (για όλων των ειδών επενδύσεις συμπεριλαμβανομένου του κεφαλαίου κίνησης).
- Ο ΦΠΑ απλοποιήθηκε περαιτέρω και πολλές ΜμΕ έχουν τη δυνατότητα πληρωμής του ΦΠΑ με την πληρωμή αντί για την τιμολόγηση. Παράλληλα, μειώθηκε και η φορολογία.
- Το 2014 υιοθετήθηκε ο νέος κώδικας επενδύσεων με αυξήσεις σε φορολογικά κίνητρα, ειδικά με γνώμονα την απασχόληση και περιφερειακή ανάπτυξη.
- Συστάθηκε Όργανο Χρηματοδότησης Ανάπτυξης (Instituição Financeira de Desenvolvimento) που θα διακινούσε («χονδρική») δημόσια χρηματοδοτικά εργαλεία και συνέβαλε στην αντιμετώπιση αδυναμίας της αγοράς. Παράλληλα, στήθηκαν δυο γραμμές πίστωσης για ΜμΕ (2014 και 2015) €2 δισεκ. και €1,4 δισεκ. αντίστοιχα για κεφάλαιο κίνησης, επενδύσεις και εξαγωγές.
- Μηχανισμός αποτίμησης της επενδυτικής δραστηριότητας, με επικέντρωση στα κεφάλαια ρίσκου.
- Στην καινοτομία, έχουν εισαχθεί κουπόνια για αγορά τεχνολογίας και συμβουλευτικών υπηρεσιών, μέτρα έχουν εισαχθεί για την αύξηση της συμμετοχής των ΜμΕ σε μεγάλα τεχνολογικά προτζεκτς.
- Από το 2014 έχει υιοθετηθεί το 'COMPETE 2020' που επενδύει στην έξυπνη ανάπτυξη και μια οικονομία βασισμένη στη γνώση και την καινοτομία με έμφαση στις προτεραιότητες που προκύπτουν από την εφαρμογή της Έξυπνης Εξειδίκευσης. Επιπλέον, το πρόγραμμα «+ καινοτομία + βιομηχανία» δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του δημοσίου venture capital για την αύξηση των επενδύσεων σε παραδοσιακούς παραγωγικούς τομείς.

Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, μια συντηρητική αναπροσαρμογή του μείγματος Μεσαίων και Μικρών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, με 8.000 περισσότερες μεσαίες και μικρές (+2%, η μισή απόσταση από την Ε.Ε.) θα δημιουργούσε 100.000 νέες δουλειές (καθαρή αύξηση 6%) και επιπλέον προστιθέμενη αξία πάνω από €7,7 δισ. (+4% στο ΑΕΠ).

Η βελτίωση των εξαγωγών των Μεσαίων και Μικρών επιχειρήσεων (μετά την αναπροσαρμογή του μείγματος) κατά μόλις 10% θα μεταφραζόταν σε συνολική αύξηση των εξαγωγών κατά περίπου €6 δισ. Πολιτικές που αυξάνουν τη φαινόμενη παραγωγικότητα (μετά την αναπροσαρμογή του μείγματος) κατά μόλις 10% θα οδηγούσαν σε επιπλέον €4,3 δισ. προστιθέμενης αξίας (+2,3% του ΑΕΠ). Μια συντηρητική αναπροσαρμογή του μείγματος με περίπου 14.200 περισσότερες ΜμΕ υψηλής και μέσης-υψηλής έντασης τεχνολογίας (+2%, η μισή απόσταση από την Ε.Ε.) θα μεταφραζόταν σε επιπλέον €11 δισ. προστιθέμενης αξίας (+6% στο ΑΕΠ). Με άλλα λόγια, θεωρία και πράξη φαίνεται να συγκλίνουν στην άποψη της ανάγκης επιχειρηματικής μεγέθυνσης.

7. Πεδίο σύγκρισης 5: Επενδυτική ανταγωνιστικότητα και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις

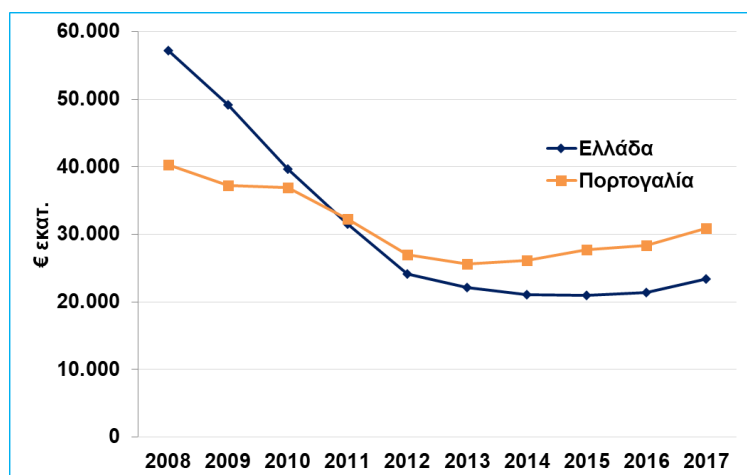
Σύνοψη ευρημάτων

1. Η Πορτογαλία έκανε κεντρική μεταρρυθμιστική επιλογή και πολιτικό σχεδιασμό τη βελτίωση των επιδόσεων της σε πολλούς διεθνείς δείκτες επενδυτικής ανταγωνιστικότητας.
2. Στο δείκτη Doing Business η Ελλάδα παρουσιάζει αξιοσημείωτη βελτίωση από τη θέση 96 το 2008, στην 72η το 2018. Την ίδια όμως περίοδο, η Πορτογαλία ανέβηκε από την 48η στην 34η θέση. Στο δείκτη WEF, 2018, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 57^η θέση ενώ η Πορτογαλία στην 34^η.
3. Η Πορτογαλία στοχύει στρατηγικά στη βελτίωση των δεικτών επενδυτικής ανταγωνιστικότητας και κινείται πλέον κοντά στους ευρωπαϊκούς μέσους όρους. Αν και ξεκίνησε κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο, εντούτοις, δεν άφησε την περίοδο του μνημονίου να επιδεινώσει τη διεθνή ανταγωνιστικότητά της.
4. Η απλοποίηση του επενδυτικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Πορτογαλία έχει προκύψει μέσα από την υιοθέτηση του κανόνα 1-in / 1-out (ή και 2-out) που διασφαλίζει τη (σχεδόν αυτόματη) μείωση των ρυθμιστικών και διοικητικών εμποδίων.
5. Η Πορτογαλία θα εποπτεύεται από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας ως το 2026, η Κύπρος ως το 2029, η Ιρλανδία ως το 2031 και η Ελλάδα έως το 2060.
6. Βασικό συμπέρασμα είναι πως η κρίση και τα μνημόνια δεν αποτελούν από μόνα τους παράγοντες επιδείνωσης του επενδυτικού περιβάλλοντος.

7.1 Συγκριτική αξιολόγησης επενδυτικής ανταγωνιστικότητας βάσει διεθνών δεικτών

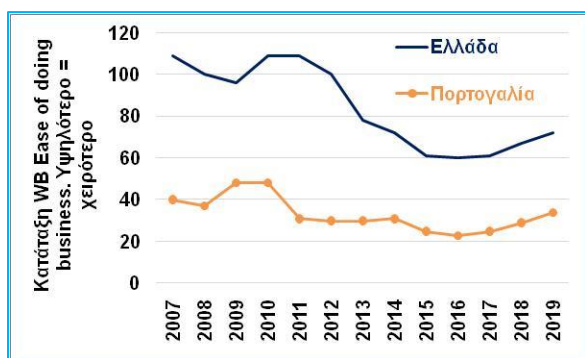
Στην Ελλάδα, οι διστακτικές μεταρρυθμίσεις και η αμφιθυμία στη συγκριτική αξιολόγηση της διεθνούς επενδυτικής ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, περιόρισαν την αναπτυξιακή προοπτική αποτρέποντας εγχώριες και διεθνείς επενδύσεις. **Οι επενδύσεις στην Ελλάδα κατέγραψαν σωρευτική υποχώρηση της τάξης του 59% μετά το 2008 ενώ στην Πορτογαλία κατά 23%. Σήμερα όμως, η ψαλίδα έχει αρχίσει να μεγαλώνει ακόμα περισσότερο (Δ31).**

Δ31. Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου και ποσοστό ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές), εκατ. ευρώ. (Πηγή, Eurostat 2017)

Η Πορτογαλία αντιλήφθηκε νωρίς την ανάγκη χτισίματος εμπιστοσύνης και πως η εμπιστοσύνη των επενδυτών των αγορών περνάει από την ορατή και σταθερή άνοδο των δεικτών της πορτογαλικής οικονομίας μέσα στην κρίση. Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια βασίστηκε σε σημαντικό βαθμό στην άμεση επιρροή των πολιτικών στους διεθνείς δείκτες ανταγωνιστικότητας με αποτέλεσμα σήμερα η εικόνα της πορτογαλικής οικονομίας να είναι καλύτερη από ό,τι το 2010.

Σε αντίθεση με την Ελλάδα, στην Πορτογαλία δεν αμφισβητήθηκε (με την ίδια ένταση) η ανάγκη αντιμετώπισης πληθώρας διαρθρωτικών προβλημάτων (όπως λ.χ. δυσλειτουργίες της αγοράς εργασίας, χαμηλή παραγωγικότητα, μεγάλη έκταση μη εμπορεύσιμων κλάδων, αναποτελεσματική δικαιοσύνη ελλειμματικό επιχειρηματικό περιβάλλον, κτλ)..

Δ32. WB Ease of Doing Business, συνολική κατάταξη. Καλύτερο = «1». (Πηγή, Doing business, 2019)

Δ33. Κατάταξη ανταγωνιστικότητας για Ελλάδα και Πορτογαλία. Doing Business in 2019. Καλύτερο = «1», χειρότερο = «190». (Πηγή, Doing Business)

Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι βελτιώσεις είναι σχετικά αποσπασματικές με αποτέλεσμα συνολικά να μη βελτιώνεται αρκετά για να καλύψει την απόσταση που μας χωρίζει, ιδιαίτερα προς την υπόλοιπη Ευρώπη. Έτσι, αν και σε γενικές γραμμές, και οι δύο χώρες παρουσιάζουν βελτίωση, οι διαφορές παραμένουν σημαντικές. Για παράδειγμα, στο Ease of Doing Business Indicator της Παγκόσμιας Τράπεζας που αξιολογεί την ποιότητα του ρυθμιστικού περιβάλλοντος για τις επιχειρήσεις, η Ελλάδα παρουσιάζει βελτίωση από τη **θέση 96 το 2008, στην 72^η το 2018 (Δ32, Δ33, Δ34)**. Την ίδια όμως περίοδο, η Πορτογαλία ανέβηκε από την 48^η στην 34^η, παρά την οπισθοχώρηση που καταγράφεται μετά το 2017.

Να σημειωθεί ότι η Πορτογαλία θα εποπτεύεται από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας ως το 2026, η Κύπρος ως το 2029, η Ιρλανδία ως το 2031 και η Ελλάδα έως το 2060.

Κατάταξη ανταγωνιστικότητας		
	Ελλάδα	Πορτογαλία
Doing Business		
2008	96	48
2013	72	31
2017	67	29
Global Competitiveness Index		
2008	67	43
2013	91	51
2017	87	42
IMD		
2008	42	37
2013	54	46
2017	57	39

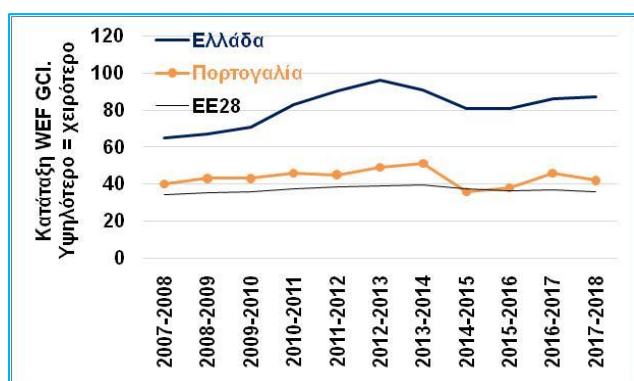
Δ34. Κατάταξη ανταγωνιστικότητας για Ελλάδα και Πορτογαλία. (Πηγή, *Doing Business & WEF & IMD*)

Η απλοποίηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Πορτογαλία έχει προκύψει μέσα από την υιοθέτηση του κανόνα 1-in / 1-out (ή και 2-out) που διασφαλίζει τη (σχεδόν αυτόματη) μείωση των ρυθμιστικών και διοικητικών εμποδίων που πλήττουν δυσανάλογα τις ΜμΕ, ενώ παράλληλα, η απλοποίηση και κωδικοποίηση της νομοθεσίας εντάσσεται σε ένα δεσμευτικό ετήσιο πρόγραμμα.

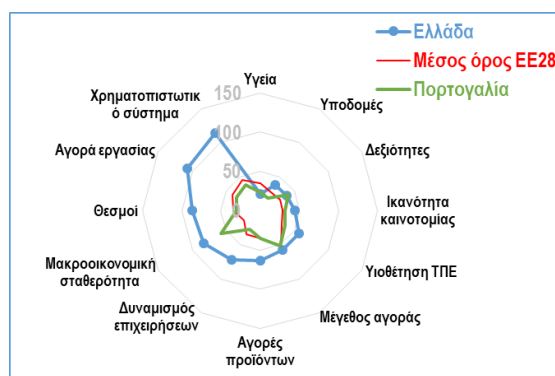

Στην Έρευνα Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας του WEF για το 2017/2018 η Ελλάδα κατατάσσεται στην 87^η θέση της παγκόσμιας κατάταξης μεταξύ 137 χωρών ενώ η Πορτογαλία στην 42^η (**Δ35**). Η Ελλάδα υστερεί σε όλους του επιμέρους πυλώνες συγκριτικά με την Πορτογαλία, ενώ εμφανίζει τις χαμηλότερες επιδόσεις στις μακροοικονομικές συνθήκες (117^η), στην ανάπτυξη χρηματοπιστωτικής αγοράς (133^η) και στην αγορά εργασίας (110^η).

Διαφαίνεται μια διαφοροποίηση, η οποία και χαρακτηρίζει σε μεγάλο βαθμό το αφήγημα της μνημονιακής περιόδου σε κάθε χώρα. Ενώ στην Ελλάδα, η περίοδος 2008-2017 αποτέλεσε μια δεκαετία οριακής και εύθραυστης βελτίωσης στους διεθνείς δείκτες ανταγωνιστικότητας, η Πορτογαλία επιδεικνύει σταθερότητα με τάση βελτίωσης. Ταυτόχρονα, κινείται κοντά στους ευρωπαϊκούς μέσους όρους κάτι που ενισχύει και τη σιγουριά αυτής της γραμμής πλεύσης.

Δ35. WEF GCI, συνολική κατάταξη. Καλύτερο = «1». (Πηγή, WEF 2017)

Δ36. Κατάταξη ανταγωνιστικότητας για Ελλάδα και Πορτογαλία. World Economic Forum Global Competitiveness Index 4.0 2018-2019. Καλύτερο = «1», χειρότερο = «140». (Πηγή, World Economic Forum 2018)

Το 2018/2019 ο δείκτης αυτός του WEF αναμορφώθηκε ώστε να αντανakλά καλύτερα τις πραγματικότητες και προκλήσεις της 4^{ης} βιομηχανικής επανάστασης. Σύμφωνα με το νέο δείκτη (που δεν συγκρίνεται με τους παλιότερους λόγω αλλαγών στον τρόπο υπολογισμού) η Ελλάδα κατατάσσεται στην 57^η θέση, ενώ η Πορτογαλία καταλαμβάνει την 34^η θέση (**Δ36**). Για την Ελλάδα οι αδυναμίες εντοπίζονται κυρίως στην ποιότητα της διαχείρισης γης, στην ποιότητα της δημόσιας διοίκησης, στην ελάφρυνση του βάρους του ρυθμιστικού περιβάλλοντος, στην ετοιμότητα της κρατικής διακυβέρνησης να αντιμετωπίζει αλλαγές που φέρνει το μέλλον, στην αποτελεσματικότητα του νομικού πλαισίου στην επίλυση διαφορών και στη δυνατότητα ένστασης σε θέματα ρυθμιστικού περιβάλλοντος. [Σχετικά ο ΣΕΒ έχει εκδόσει αναλυτικά εβδομαδιαίο δελτίο \(18/10/2018\)](#).

Στη διάρκεια των προγραμμάτων προσαρμογής, η σταθερότητα της Πορτογαλίας και, κυρίως, η αποφυγή πτωχευρισμάτων αποτελούν ίσως το κρίσιμο μεταρρυθμιστικό επίτευγμα.

7.2 Στρατηγική μείωσης διοικητικών βαρών

Στην Πορτογαλία οι μεταρρυθμίσεις συνδέθηκαν άμεσα με την ανάγκη προσέλκυσης επενδύσεων.

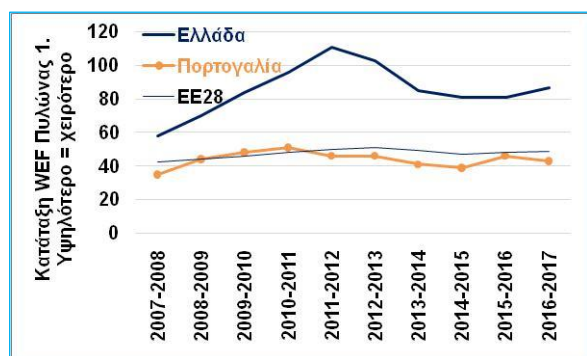
Η απλοποίηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος έχει προκύψει μέσα από την υιοθέτηση του κανόνα 1-in / 1-out (ή και 2-out) που διασφαλίζει τη μείωση των ρυθμιστικών και διοικητικών εμποδίων που πλήττουν δυσανάλογα τις ΜμΕ, ενώ παράλληλα, η απλοποίηση και κωδικοποίηση της νομοθεσίας εντάσσεται σε ένα δεσμευτικό ετήσιο πρόγραμμα.

Αντίστοιχα, με γνώμονα τις ευρωπαϊκές πρακτικές, κάθε νέα ρυθμιστική παρέμβαση εξετάζεται ως προς το επιπρόσθετο διοικητικό βάρος για τις ΜμΕ και εφόσον κριθεί υπέρμετρο, τότε υπάρχουν δικλείδες ασφαλείας για μεταβατικές περιόδους και μόνιμες ή προσωρινές εξαιρέσεις για τις ΜμΕ.

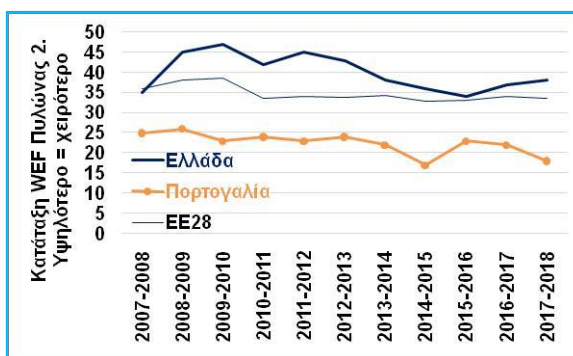
Βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από αυτή την ανάλυση είναι πως η κρίση και τα μνημόνια δεν αποτελούν από μόνα τους παράγοντες επιδείνωσης. Αντίθετα, αναδεικνύεται πως η ποιότητα της αντίδρασης στην κρίση και κυρίως η σταθερότητα αλλά και το εύρος της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας, είναι παράγοντες που δίνουν περιεχόμενο στην έκφραση πως η «κρίση μπορεί να λειτουργήσει ως ευκαιρία».

7.3 Ενδεικτική ανάλυση επι μέρους δεικτών

Ως προς τους θεσμούς (Δ37), η Πορτογαλία, αν και ξεκίνησε κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο, εντούτοις, δεν άφησε την περίοδο του μνημονίου να επιδεινώσει τη θέση της κινούμενη με σταθερότητα. Αντίθετα στην Ελλάδα, είχαμε επιδείνωση η οποία αντιστράφηκε παροδικά, αλλά που σήμερα, ξανά αποκλίνει από την Ευρώπη.

Δ37. WEF Πυλώνας 1: Θεσμοί. Πηγή World Economic Forum 2017/2018. Καλύτερο = "1".

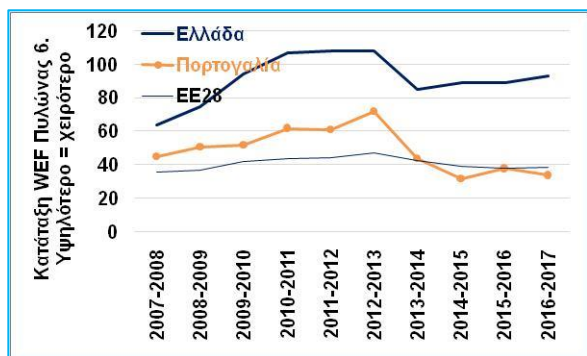

Δ38. WEF Πυλώνας 2: Υποδομές. Πηγή World Economic Forum 2017/2018. Καλύτερο = "1".

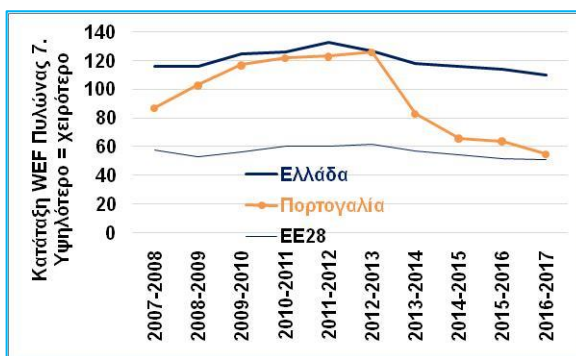
Στις υποδομές (Δ38), αντανακλάται τόσο η επίπτωση της καθυστέρησης σημαντικών έργων υποδομών που επηρεάστηκαν, και αυτά, από την αβεβαιότητα που περιέβαλε τη χώρα, η γενικότερη κατάρρευση των επενδύσεων στην Ελλάδα, όσο και το γεγονός της απόκλισης από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο τη στιγμή που η Πορτογαλία κινείται ταχύτερα.

Η λειτουργία των αγορών (Δ39) όπως μετράται μέσω της αποτελεσματικότητας των αγορών προϊόντων είναι ένα νέο πεδίο διαφοροποίησης μεταξύ Ελλάδας και Πορτογαλίας. Ενώ οι αφηγήσεις των δυο χωρών στην αρχή της κρίσης είναι αντίστοιχες, η Πορτογαλία δεν επέτρεψε την επιδείνωση τους και κατάφερε τη σύγκλιση της με την υπόλοιπη Ευρώπη.

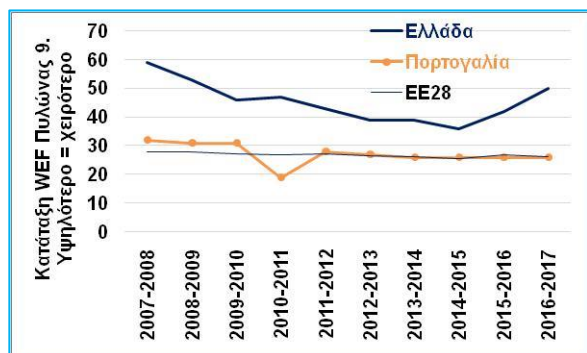

Δ39. WEF Πυλώνας 6: Αποτελεσματικότητα αγορών προϊόντων. Πηγή *World Economic Forum 2017/2018*. Καλύτερο = "1".

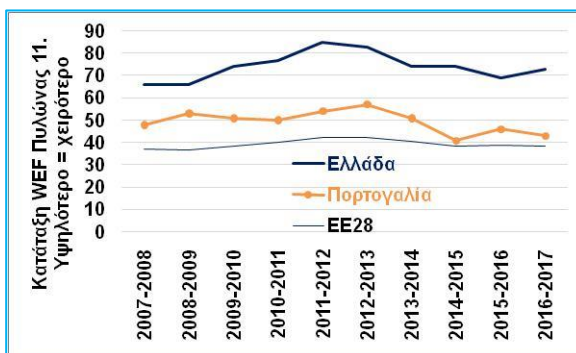

Δ40. WEF Πυλώνας 7: Αποτελεσματικότητα αγοράς εργασίας. Πηγή *World Economic Forum 2017/2018*. Καλύτερο = "1".

Η ίδια εικόνα, αλλά με ακόμα μεγαλύτερη βελτίωση της Πορτογαλίας είναι ορατή και για την αγορά εργασίας (Δ40) όπου, μετά από σχετική επιδείνωση στη διάρκεια της κρίσης, πλέον κινείται όπως η υπόλοιπη Ευρώπη καταγράφοντας μεγάλη βελτίωση την τελευταία πενταετία.

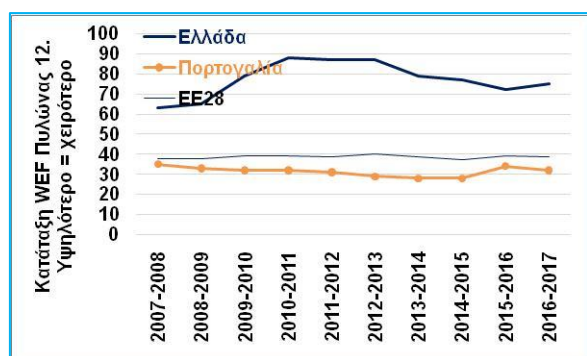

Δ41. WEF Πυλώνας 9: Τεχνολογική ετοιμότητα. Πηγή *World Economic Forum 2017/2018*. Καλύτερο = "1".

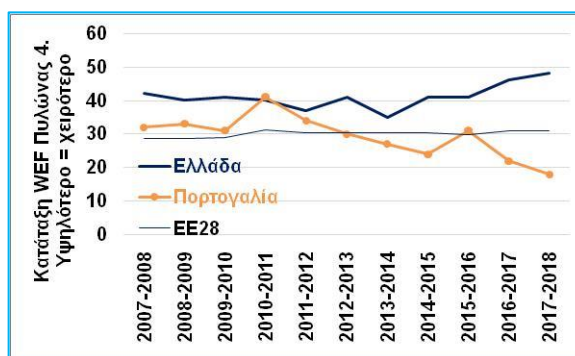

Δ42. WEF Πυλώνας 11: Εξέλιξη επιχειρήσεων. Πηγή *World Economic Forum 2017/2018*. Καλύτερο = "1".

Πλέον δε, η Πορτογαλία φαίνεται να βρίσκεται σε θέση να αντιμετωπίσει με αξιώσεις τις προκλήσεις που πηγάζουν από την τεχνολογική εξέλιξη και την αποδοτική σύνδεση έρευνας-τεχνολογίας και παραγωγής. Έτσι βλέπουμε πως στην Τεχνολογική Ετοιμότητα (Δ41), την Εξέλιξη των Επιχειρήσεων (Δ42) και την Καινοτομία (Δ43), έχει συγκλίνει με την Ευρώπη όταν η Ελλάδα παρουσιάζει αυξομειώσεις και σταδιακή απόκλιση.

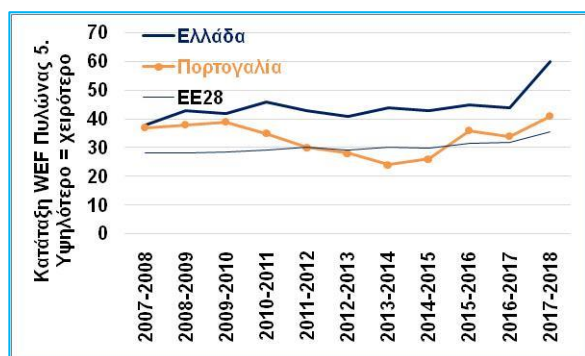

Δ43. WEF Πυλώνας 12: Καινοτομία. Πηγή World Economic Forum 2017/2018. Καλύτερο = "1".

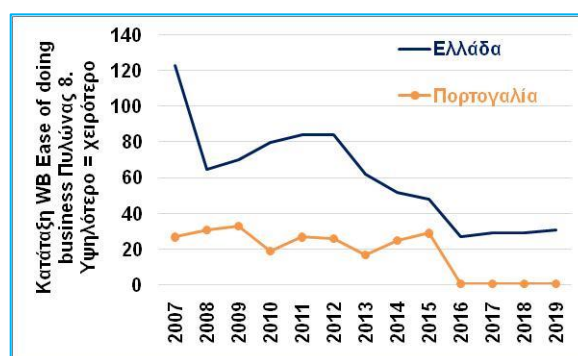

Δ44. WEF Πυλώνας 4: Υγεία και βασική εκπαίδευση. Πηγή World Economic Forum 2017/2018. Καλύτερο = "1".

Ο κοινωνικός αντίκτυπος της έλλειψης σταθερής μεταρρυθμιστικής πορείας μπορεί να ερμηνευθεί και μέσα από τους δείκτες για την υγεία και βασική εκπαίδευση (Δ44) ενώ οι δυνατότητες προσαρμογής του ανθρώπινου δυναμικού στα μεταβαλλόμενα τεχνολογικά και εργασιακά δεδομένα αφορούν σε μεγάλο βαθμό την ανώτατη και την επαγγελματική εκπαίδευση. Και στους δύο δείκτες, η απόσταση Ελλάδας – Πορτογαλίας και Ελλάδας – ΕΕ, ακολουθεί αυξητική πορεία. (Δ45).

Δ45. WEF Πυλώνας 5: Ανώτατη εκπαίδευση και επαγγελματική εκπαίδευση. Πηγή World Economic Forum 2017/2018. Καλύτερο = "1".

Δ46. WB Ease of doing business Πυλώνας 8: Διασυνοριακό εμπόριο. Πηγή World Bank, Doing Business in 2007-2019. Καλύτερο = "1".

Ως προς το επιχειρηματικό περιβάλλον, ενδεικτικά αναφέρονται το διασυνοριακό εμπόριο όπου η βελτίωση και των δύο χωρών έχει υπάρξει σημαντική αλλά αναδεικνύεται η ανάγκη πρόσθετης προσπάθειας από την Ελλάδα προκειμένου να συγκλίνει με την ΕΕ, κάτι που η Πορτογαλία φαίνεται να επιτυγχάνει (Δ46).

Παραδείγματα πρωτοβουλιών για τους δείκτες ανταγωνιστικότητας στην Πορτογαλία

Το πρόγραμμα «Simplificar». Από το 2014 έχει υιοθετηθεί το ολοκληρωμένο πρόγραμμα διοικητικού εκσυγχρονισμού και απλοποίησης της νομοθεσίας. Περιλαμβάνει πρακτικές όπως το “only once principle”, το “digital by default” και το “one-in, one-out”. Το πρόγραμμα εστιάζεται κεντρικά μέσω του Διυπουργικού Δικτύου Διοικητικού Εκσυγχρονισμού. Επιπρόσθετα, η ιστοσελίδα του Simplificar λειτουργεί και ως συνεργατική πλατφόρμα για τον εντοπισμό και τη λύση διοικητικών εμποδίων για τις επιχειρήσεις. Εκκρεμεί η νομοθέτηση του υποχρεωτικού Impact Assessment.

‘Simplex + 2016 and 2017’: Στρατηγική απλοποίησης των νομοθετικών και διοικητικών ρυθμίσεων και τη ριζική βελτίωση της αξιοποίησης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας (ΤΠΕ). Συνολικά το πρόγραμμα περιλαμβάνει πάνω από 200 παρεμβάσεις με στόχο τη μείωση της γραφειοκρατίας, την απούλοποίηση (de-materialization) για όλες τις φόρμες και έγγραφα, την κατάργηση αχρείαστων δικαιολογητικών (όπως της απόδειξης μη ύπαρξης φορολογικών χρεών), τη συγχώνευση και απλοποίηση του αδειοδοτικού πλαισίου για τη βιομηχανία, τη διευκόλυνση της επαφής με τη δημόσια διοίκηση μέσω single-points-of-contact και με οργάνωση των υπηρεσιών γύρω από life events των χρηστών. Εξειδικευμένη επενδυτική επιτροπή αλλά και κεντρική αδειοδοτική επιτροπή για τη διευκόλυνση των επενδύσεων και την παρακολούθηση της ολοκλήρωσης των αδειοδοτικών διαδικασιών.

Πολλές διαδικασίες έχουν απλοποιηθεί και με τη διεύρυνση της αξιοποίησης ηλεκτρονικών πλατφορμών αλλά και μια συγκροτημένη στρατηγική «αναδιάθρωσης των δημοσίων υπηρεσιών στήριξης των ΜμΕ». Προγράμματα όπως το:

- Portal da Empresa είναι το σημείο επαφής για κάθε νομική υποχρέωση των επιχειρήσεων.
- Alteração do Sistema da Indústria Responsável που απλοποίησε την περιβαλλοντική συμμόρφωση και μείωσε το κόστος μέσα από την ενοποίηση των διαφόρων συστημάτων αδειοδότησης.
- Ως προς τις δημόσιες προμήθειες, στην Πορτογαλία, οι ηλεκτρονικές προμήθειες χρησιμοποιούνται σε βαθμό πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η κεντρική πλατφόρμα δημόσιων προμηθειών διευκόλυνε την πρόσβαση των ΜμΕ.

7. Πεδίο σύγκρισης 6: Χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα

Σύνοψη ευρημάτων

1. Η πρόκληση χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα δεν αντιμετωπίστηκε στην Ελλάδα, παρα την πρόσβαση του δημόσιου τομέα σε άνω των €288 δις κεφαλαία
2. Η απόκλιση του κόστους δανεισμού στην Πορτογαλία από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ υποχωρεί σταθερά από το 2012 (περίπου στο 2,8%), σαφώς ταχύτερα και πιο ξεκάθαρα από ότι στην Ελλάδα (ακόμα στο 5%).
3. Σε αντίθεση με την Ελλάδα, στην Πορτογαλία οι όροι ασφαλιστικής κάλυψης δεν διαφέρουν από άλλες Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις.
4. Το ΕΣΠΑ της Πορτογαλίας έχει απομακρυνθεί από τη λογική των επιχορηγήσεων προς τις

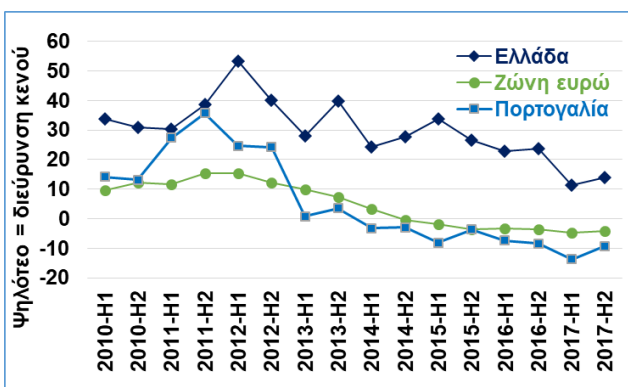
επιχειρήσεις και έχει επιλέξει τη στήριξη μέσα από άτοκο δανεισμό των επιχειρήσεων, συνδεδεμένο με την ολοκλήρωση της επένδυσης και την επίτευξη των δεδηλωμένων της στόχων (πχ αύξηση απασχόλησης).

Η πρόκληση χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα δεν αντιμετωπίστηκε στην Ελλάδα. Η μεταρρυθμιστική αβεβαιότητα στην Ελλάδα, επηρέασε καθοριστικά (και δυσανάλογα) τον ιδιωτικό τομέα.

Ο ελληνικός ιδιωτικός τομέας, μόνος στην Ευρώπη, ουσιαστικά σχεδόν για 10 χρόνια λειτουργεί χωρίς πρόσβαση σε χρηματοδότηση ή με πρόσβαση σε χρηματοδότηση με όρους που δεν είναι ανταγωνιστικοί την ώρα που η Ευρώπη και οι ανταγωνιστές των ελληνικών επιχειρήσεων σε αυτή έχουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση με ιστορικά ευνοϊκούς όρους.

Αυτό αποτυπώνεται στο πολύ υψηλό ποσοστό των Ελληνικών ΜμΕ που συνεχίζουν να μην αιτούνται δάνειο, γιατί γνωρίζουν ότι η αίτησή τους θα απορριφθεί (Δ47), ή την εξέλιξη του κενού χρηματοδότησης (μεταβολή ζήτησης και προσφοράς) που παραμένει σε υψηλότατα επίπεδα ακόμα και σήμερα (Δ48).

Η αβεβαιότητα αυτή δεν επηρέασε άμεσα τη χρηματοδότηση του ελληνικού κράτους, το οποίο συνολικά είχε πρόσβαση σε πάνω από 288 δισ. ευρώ από τους επίσημους δανειστές, χωρίς να συνυπολογίζεται η διάρθρωση και οι όροι του νέους χρέους αλλά και η αλλαγή των όρων του ιδιωτικού χρέους που παρέμεινε μετά το PSI.

Δ47. ΜμΕ που δεν αιτούνται δάνειο λόγω αναμενόμενης απόρριψης. (Πηγή, SAFE EKT H2 2017)

Δ48. Κενό χρηματοδότησης για ΜμΕ – τάση εξέλιξης. (Πηγή, SAFE EKT H2 2017)

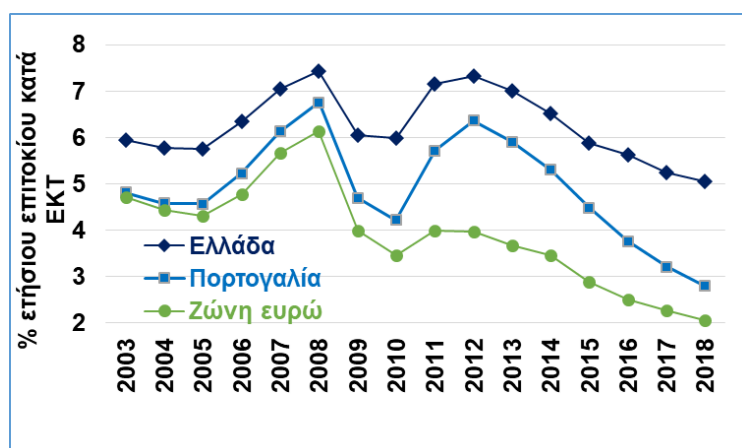
Στην περίπτωση της Πορτογαλίας, η δυσκολία χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα δεν εμφανίστηκε με την ίδια ένταση. Συνεπώς, ο ιδιωτικός τομέας στην Πορτογαλία (σε αντίθεση με την Ελλάδα) δεν αναγκάστηκε να ανταγωνίζεται μεν εντός ενιαίας αγοράς αλλά χωρίς πρόσβαση στους όρους χρηματοδότησης που αυτή προσφέρει μέσω της Ενιαίας Αγοράς Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών.

Επίσης, η έμπρακτη και συνειδητή πολιτική επιλογή για τη στήριξη των μικρότερων επιχειρήσεων στην Πορτογαλία πέρασε μέσα από τον περιορισμό του υψηλού κόστους χρήματος και νέους τρόπους αξιοποίησης των ευρωπαϊκών κονδυλίων. Ενδεικτικά:

- Όταν παρέχονται δάνεια, το κόστος χρήματος στην Ελλάδα συνεχίζει να αποτελεί παράγοντα σταθερής απώλειας ανταγωνιστικότητας. Αυτό ίσχυε και στην Πορτογαλία μέχρι το 2012, αν και σε μικρότερο βαθμό. Όμως έκτοτε η απόκλιση από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ (**Δ49**) υποχωρεί σταθερά (περίπου στο 2,8%), σαφώς ταχύτερα και πιο ξεκάθαρα από ότι στην Ελλάδα (ακόμα στο 5%).

Η απουσία πολιτικών επιλογών μείωσης του country risk εμποδίζει τις Ελληνικές εξαγωγικές επιχειρήσεις στην ασφάλιση των διακρατικών συναλλαγών τους (καθόλου ή με δυσμενείς όρους), ενώ στην Πορτογαλία οι όροι ασφαλιστικής κάλυψης δεν διαφέρουν από άλλες Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις.

- Το ΕΣΠΑ της Πορτογαλίας έχει απομακρυνθεί από τη λογική των επιχορηγήσεων προς τις επιχειρήσεις και έχει επιλέξει τη στήριξη μέσα από άτοκο δανεισμό των επιχειρήσεων, συνδεδεμένο με την ολοκλήρωση της επένδυσης και την επίτευξη των δεδηλωμένων της στόχων (πχ αύξηση απασχόλησης). Αν και η χρηματοδότηση ήταν δύσκολη λόγω έλλειψης ρευστότητας και χρεών των ΜμΕ, δημιουργήθηκαν δημόσια συστήματα εγγυήσεων και πιστώσεων αλλά και για τις καθυστερήσεις πληρωμών θεσπίζοντας ελάχιστα όρια επιτοκίων για καθυστερημένες πληρωμές.

Δ49. Επιτόκιο επιχειρηματικών δανείων έως €1 εκατ. (Πηγή, SAFE EKT H2 2017)

8. Συμπεράσματα

- Η κρίση, αν και βρήκε τις δύο χώρες σε προβληματική θέση, δεν αντιμετωπίστηκε με τον ίδιο τρόπο. Ειδοποιός διαφορά φαίνεται να είναι η αποσπασματικότητα των μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα, αλλά και η ένταξη όλων των μεταρρυθμιστικών δεσμεύσεων σε ένα ενιαίο σχέδιο εξόδου από την κρίση στην Πορτογαλία με ευρεία συναίνεση και αποδοχή.
- Κλειδί για την παραγωγική ανασυγκρότηση της (κάθε) χώρας αναδεικνύεται, περισσότερο από ποτέ, η ανάκαμψη της μεταποιητικής βάσης, η αύξηση της παραγωγής διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων και κατά προέκταση των εξαγωγών.
- Ανάγκη μεγαλύτερης συμμετοχής των ΜμΕ σε εγχώριες και διεθνείς παραγωγικές αλυσίδες, καλύτερες συνδέσεις μεταξύ επιχειρήσεων και εκπαίδευσης για την αντιμετώπιση των προκλήσεων του Industry 4.0 και την καινοτομία.
- Η περίπτωση της Πορτογαλίας αναδεικνύει την άμεση σχέση των μεταρρυθμίσεων με την ανάκαμψη και παραγωγική ανασυγκρότηση. Η χώρα κατάφερε να συνδυάσει τη δημοσιονομική προσαρμογή με την οικονομική ανάκαμψη μέσα από ένα μίγμα καλών πρακτικών και αποφεύγοντας καταστρεπτικές για την απασχόληση και την παραγωγική βάση της χώρας υπερβολές στο πεδίο της φορολόγησης.
- Ως προς τις εξαγωγές, με δεδομένο πως τα μικρά μεγέθη δυσκολεύουν τη διεθνοποίηση, η Πορτογαλία έχει αναπτύξει οικοσυστήματα συνεργατικών σχημάτων σε κρίσιμους τομείς της οικονομίας της. Αυτά τα clusters στήνονται με στόχο την αύξηση των εξαγωγών (αντί για τη συχνά παρατηρούμενη στην Ελλάδα στήριξη των επιχειρήσεων για τη συμμετοχή τους σε κάποιο συγχρηματοδοτούμενο έργο) μέσα από οικονομίες κλίμακας και επιχειρηματικές συνέργειες που τις καθιστούν περισσότερο ανταγωνιστικές, τους παρέχουν καλύτερη πληροφόρηση και τις ενδυναμώνουν προκειμένου να αποκτήσουν μεγαλύτερο μερίδιο στις διεθνείς αγορές.
- Αντίστοιχη στόχευση έχουν και τα επενδυτικά κίνητρα που έχουν θεσπιστεί στην Πορτογαλία με φοροαπαλλαγές και δάνεια μέσω των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων ειδικά για επενδύσεις σε παραγωγικούς κλάδους με προοπτικές εξαγωγών. Επενδύσεις που έχουν ενταχθεί ήδη στο πενταετές πρόγραμμα κινήτρων (2015-2020) προβλέπεται να προσθέσουν εξαγωγές αξίας €7,5 δις και χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας.
- Τα κίνητρα που δίνονται σε συνδυασμό με τις μεταρρυθμίσεις που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, κατευθύνουν τις επενδύσεις σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας όπως η αυτοκινητοβιομηχανία, η υπόδηση και τα προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας που παράγονται και εξάγονται για λογαριασμό επώνυμων οίκων μόδας. Η σύνδεση κινήτρων και αναπτυξιακών στόχων αντανακλάται και στο γεγονός πως περίπου 55% των επενδύσεων σε εξαγωγικούς κλάδους προέρχονται από ξένους επενδυτές και το ποσοστό προβλέπεται να ανέλθει στο 70% τα επόμενα χρόνια.
- Επένδυση στη βελτίωση της εικόνας της στις διεθνείς αγορές. Με κατανόηση για τη σημασία των δεικτών ανταγωνιστικότητας στο χτίσιμο εμπιστοσύνης, η Πορτογαλία επένδυσε στη βελτίωσή τους με απτά αποτελέσματα, τόσο ως προς τους ίδιους όσο και για τις επιχειρήσεις. Αντίστοιχα, δίνοντας έμφαση στη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης έβαλε τα θεμέλια για τη μακρόπνοη

δημοσιονομική σταθερότητα. Την ίδια στιγμή, προσαρμόσε σε μεγάλο βαθμό τα ζητήματα που άπτονται των εργασιακών θεμάτων.

Η εμπειρία της Πορτογαλίας δείχνει πως μια μικρή, περιφερειακή, χώρα μπορεί να βρει βηματισμό. Η προ κρίσης εικόνα των δύο χωρών έχει πλέον διαφοροποιηθεί σημαντικά με τα παραγωγικά μεγέθη των δυο χωρών πλέον να έχουν αντιστραφεί.

Συντονισμός έκδοσης από τον Τομέα Βιομηχανίας, Αναπτυξιακών Πολιτικών & Δικτύων του ΣΕΒ. Αξιοποιήθηκαν στοιχεία που παράχθηκαν στο πλαίσιο του έργου «Μηχανισμός παρακολούθησης των αλλαγών και υποστήριξης των δράσεων ανάπτυξης και προσαρμοστικότητας της βιομηχανίας», το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την ΕΕ (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία».

Οικονομικά μεγέθη μελών ΣΕΒ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ
€362 δισ.
71% συνόλου*

ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ
€60 δισ.
48% συνόλου*

ΠΩΛΗΣΕΙΣ
€61 δισ.
46% συνόλου*

ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ ΚΕΡΔΗ
€3,3 δισ.**
42% συνόλου**

ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ
200.000
11% συνόλου ασφαλισμένων στο ΙΚΑ

ΜΙΣΘΟΙ
€5 δισ.
20% συνόλου***

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ
€2,2 δισ.
26% συνόλου***

ΦΟΡΟΣ ΕΠΙ ΚΕΡΔΩΝ
€1,1 δισ.
31% συνόλου****

*17.454 δημοσιευμένοι ισολογισμοί χρήσης 2016 που περιλαμβάνονται στη βάση της ICAP

**σύνολο κερδών κερδοφόρων επιχειρήσεων

***% επί του συνόλου τακτικών αποδοχών (χωρίς bonus και υπερωρίες)/ασφαλιστικών εισφορών ασφαλισμένων στο ΙΚΑ

****% επί του συνόλου εσόδων από φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων

Όραμα

Οραματιζόμαστε την Ελλάδα ως τη χώρα, που κάθε πολίτης του κόσμου θα θέλει και θα μπορεί να επισκεφθεί, να ζήσει και να επενδύσει.

Οραματιζόμαστε μια ανοιχτή, κοινωνικά υπεύθυνη και οικονομικά φιλελεύθερη χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που προτάσσει την ισχυρή ανάπτυξη ως παράγοντα κοινωνικής συνοχής. Θέλουμε μια Ελλάδα δυναμικό κέντρο της ευρωπαϊκής περιφέρειας, με στέρεους θεσμούς, ελκυστικό κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, που προάγει τις εξαγωγές, την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, την παραγωγή και τις ποιοτικές υπηρεσίες, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη γνώση, τη συνοχή, τις ίσες ευκαιρίες και το κράτος δικαίου.

Αποστολή

Ηγεσία & Γνώση

Ο ΣΕΒ διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στον μετασχηματισμό της Ελλάδας σε μια παραγωγική, εξωστρεφή και ανταγωνιστική οικονομία, ως ανεξάρτητος και υπεύθυνος εκπρόσωπος της ιδιωτικής οικονομίας.

Κοινωνικός Εταίρος

Ο ΣΕΒ, ως κοινωνικός εταίρος που πιστεύει στη λειτουργία των θεσμών, προωθεί στα αρμόδια όργανα της Πολιτείας και της Ε.Ε. τις απόψεις και θέσεις της επιχειρηματικής κοινότητας.

Ισχυρός Εκπρόσωπος

Ο ΣΕΒ διαμορφώνει θέσεις, αναλύσεις και προτάσεις πολιτικής για την οικονομία, τη βιομηχανία, την καινοτομία, την απασχόληση, την παιδεία και τις εργασιακές δεξιότητες, τον κοινωνικό διάλογο, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την εταιρική υπευθυνότητα.

Φορέας Δικτύωσης

Ο ΣΕΒ δικτυώνει τα μέλη του μεταξύ τους & με τα κέντρα αποφάσεων (εγχώρια και διεθνή), με στόχο τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας.

Σύγχρονες Επιχειρήσεις, Σύγχρονη Ελλάδα

ΣΕΒ σύνδεσμος επιχειρήσεων και βιομηχανιών

Ξενοφώντος 5, 105 57 Αθήνα

T: 211 5006 000

F: 210 3222 929

E: info@sev.org.gr

www.sev.org.gr

SEV Hellenic Federation of Enterprises

168, Avenue de Cortenbergh

B-1000 Bruxelles

T: +32 (0) 2 662 26 85

E: kdiamantouros@sev.org.gr

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΤΕ ΜΑΣ
ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

